

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
VALSTSTIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

**POLITISKĀS ATBILDĪBAS JĒDZIENS, SUBJEKTI UN
TIESISKAIS REGULĒJUMS**

BAKALaura DARBS

Autore: **Agnese Kauce**
Studenta apliecības Nr.: ak11226
Darba vadītājs: profesors Dr.iur. Ringolds Balodis

RĪGA 2014

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbs “Politiskās atbildības jēdziens, subjekti un tiesiskais regulējums” aplūko politiskās atbildības jēdziena nozīmi, skaidro tās piemērošanu un tiesisko regulējumu Latvijā, analizē ārvalstu regulējumus.

Darba mērķis ir, analizējot politiskās atbildības jēdzienu, subjektus, pielietošanu un problēmjaudātājumus, Latvijas politisko amatpersonu politiskās atbildības īpatnības, vērtējot ārvalstu tiesiskos regulējumus, noteikt Latvijai atbilstošu tiesisko regulējumu.

Pētījuma rezultātā autore konstatē, ka Latvijas normatīvajos aktos atrodamas norādes uz politisko atbildību, nav noteiktas piemērošanas vadlīnijas, nav vienota piemērošanas prakse, nepieciešams nostiprināt impīčmenta procedūrai atbilstošu regulējumu.

Atslēgvārdi: politiskā atbildība, impīčments, politiskās amatpersonas, tiesiskais regulējums.

ANNOTATION

This thesis "The concept of political responsibility, subjects and regulation" looks at the concept of political responsibility, explains the application and legal regulation in Latvia, analyzes the foreign regimes.

The research goal is to determine the appropriate legal regulation for Latvia by analyzing the concept of political accountability, subjects, issues and the use, Latvian political officials political responsibility features, assessing foreign legal regulations.

In the result of the research, author finds that in Latvian legislation are references to political responsibility, there are not application of certain guidelines, there is no unitary in papplication, it is necessary to establish the impeachment procedure.

Keywords: political responsibility, impeachment, political officials, legal regulation.

SATURS

Anotācija	2
Annotation	3
Ievads	5
1. Politiskās atbildības jēdziens	6
1.1. Politikas jēdziens	6
1.2. Atbildības jēdziens	8
1.3. Politiskā atbildība	10
2. Politikas subjekti	12
3. Politiskās atbildības subjekti	15
3.1. Valsts prezidents	15
3.2. Saeimas deputāti	17
3.3. Ministru kabineta locekļi	19
3.4. Pašvaldību domes deputāti	22
3.5. Sabiedrība	23
3.6. Masu mediji	25
4. Politiskās atbildības sankcijas	27
5. Impīčments	30
5.1. Impīčmenta subjekti	31
5.1.1 Valsts prezidents kā vienīgais impīčmenta subjekts	31
5.1.2. Vairāki impīčmenta subjekti	32
5.2. Impīčmenta procedūra	33
5.3. Amatspersonas atlaišanas institūta nepieciešamība Latvijā	35
6. Politiskās atbildības uzņemšanās prakse	37
Kopsavilkums	40
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	42

IEVADS

Pavisam nesenie, traģiskie notikumi valstī ne vienam vien ir likuši aizdomāties par atbildību un paskatīties uz šo fenomenu nedaudz savādāk.

Mūsdienu pasaulē, kad aizvien vairāk attīstīta paliek cilvēktiesību aizsardzība, arvien skaļāka ir vēlme pēc demokrātijas un taisnības, politiskajām amatpersonām ir jākalpo tautas labā nevis otrādi, tām jāpilda sev uzticētie pienākumi, jāuzņemas atbildība par savu rīcību.

Politiskās atbildības institūts ir paredzēts, lai politiskā amatpersona, iestājoties noteiktiem apstākļiem, to uzņemtos.

Politiskās atbildības mehānisms Latvijā ir ieguvis drīzāk negatīvu nokrāsu. Mana darba uzdevumi ir analizēt tās jēdziena saturu, noskaidrot subjektus, kas var uzņemties politisko atbildību, aplūkojot Latvijas normatīvos aktus, līdzšinējo politiskās atbildības realizēšanas pieredzi, nonākt pie secinājuma, kādēļ politiskā atbildība ir iemantojusi negatīvu nokrāsu, analizēt problēmjautājums, pētīt tos kopsakarā ar ārvalstu tiesisko regulējumu.

Šī tēma aplūkota teorētiski, vērtēta prakse, analizēti ārvalstu regulējumi, kā arī aplūkoti iespējamie grozījumi Latvijas politiskās atbildības institūta regulējumā un analizēts, kādu ietekmi tie varētu atstāt.

Darbs sadalīts sešās nodaļās, no kurām trīs sadalītas apakšnodaļās, lai analizētu katru no politiskās atbildības jēdziena elementiem, Latvijas politisko amatpersonu atbildību, kā arī pētītu impīčmenta procedūras īpatnības, aplūkotu to kopsakarā ar līdzīga mehānisma iespējamu ieviešanu Latvijā.

1.POLITISKĀS ATBILDĪBAS JĒDZIENS

Politiskās atbildības piesaukšana pie esošās situācijas valstī ir kļuvusi par ikdienu gan nozares speciālistu, gan ierindas iedzīvotāju vidū. Tomēr, lai arī tiesību normās ir sastopams šis jēdziens, kā arī arvien biežākas par šo tēmu kļūst sarunas starp iedzīvotājiem, kā arī masu medijos, vēl joprojām nav pilnīgas skaidrības par to, kas slēpjas zem jēdziena „politiskā atbildība”, nav ieviests viennozīmīgs šī jēdziena skaidrojums. Lai precīzāk noteiktu to, kas patiesībā ir politiskā atbildība, kas to uzņemas un kā pareizāk tulkot tiesību normas, kas satur šo unikālo atbildības veidu, ir nepieciešams analizēt minēto jēdzienu gan vispārīgi, gan atsevišķi nodalot katru tā elementu.

1.1. Politikas jēdziens

Vārdam „politika” ir neskaitāmi daudz skaidrojumu, taču nemainīgi tie sevī ietver varu. Varētu uzskatīt, ka šis jēdziens ir tik plaši definējams, ka nav iegūstama viena un vispareizākā no atbildēm uz jautājumu „kas ir politika?”. Šie skaidrojumi kopsakarā, aplūkojot tos no vēsturiskā un mūsdienu, kā arī no dažādu zinātnieku viedokļa, var sniegt atbildi uz šo jautājumu.

Sengrieķu filozofs Platons ar politiku saprata valsts iekārtu un tās veidošanu. Līdzīgi tam arī Aristotelis politiku skaidroja kā valsts iekārtu. Līdz pat 20. gadsimtam politikas jēdziens tika saistīts galvenokārt ar valsts pārvaldīšanas lietām. Tomēr jau 19. gadsimtā vairāki autori politikas saturā sāka saskatīt arī attiecības lielu sociālo grupu un šķiru starpā (O.Konts), viņu cīņu par savu interešu īstenošanu valsts pārvaldīšanā (K. Markss, F. Engels). Šajā sakarā 20. gadsimtā politiku bieži izprot arī kā cīņu par varu vai attiecības varas sadalē. Tā kā šīm attiecībām parasti ir raksturīgi konflikti, radies priekšstats par politiku kā konfliktu risināšanas mākslu. Tomēr būtu jāpiezīmē, ka gan varas attiecībām, gan konfliktiem ir vieta visās cilvēku saskarsmes jomās, tāpēc tik plašas interpretācijas gadījumā politikas jēdziens zaudē savu specifiku un praktisko nozīmi.¹

Politikas terminu vārdnīca savukārt sniedz šādu politikas jēdziena skaidrojumu – „Nodarbošanās ar valsts (resp., sabiedrības) lietām, kura pēc sava satura nav nekas cits kā sabiedrības un sabiedrisko procesu pārvaldīšana, mērķtiecīga un efektīva to ietekmēšana. Politikas augstākais uzdevums ir nodrošināt sabiedrības kā cilvēku atražošanās nosacījuma funkcionēšanu,

---

¹ [b.a.] Ievads politikā. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998, 6.lpp.

pasargāt to no sairuma sabiedrības locekļu pretrunīgo interešu sadursmju rezultātā. Politika pārsvarā īsteno ietekmīgāko sabiedrības locekļu (sociālo grupu, šķiru) intereses, tomēr tai jārespektē arī pārējie sabiedrības slāņi un visa sabiedrība kopumā, jo, aizejot bojā vai degradējot kādai sabiedrības daļai izjūk visas sabiedrības funkcionēšanas dinamiskais raksturs, vistiešāk apdraudētie slāņi uzsāk izmisīgu pretošanos, rodas draudi sabiedrībai kopumā un visu tās slāņu un locekļu eksistencei.²”

Profesors Miķelis Ašmanis savukārt norāda, ka „nodarbodamies ar politiku, cilvēki pārvalda sabiedrību, tās procesus. Sabiedrības pārvaldīšana, šķiet, ir pats plašākais politikas apzīmējums. Tiesa, tas savukārt prasa pārvaldīšanas viennozīmīgu skaidrojumu. Ar pārvaldīšanu saprotam mērķtiecīgu un efektīvu kāda priekšmeta ietekmēšanu. Tātad tā satur, pirmkārt, apzinātu tiekšanos uz kādu noteiktu mērķi un, otrkārt, paredzētā rezultāta – ietekmējamā priekšmeta kustības – iestāšanos.³”

Lai realizētu pārvaldību, pārvaldību realizējošajam subjektam ir jābūt apveltītam ar varu. Politika nav iedomājama bez cīņas par varu. Politika ir cīņa par varu, par iespēju to realizēt.

Pats izplatītākais varas apraksts pieder M. Vēberam, kurš varu apzīmēja kā iespēju realizēt kādā sociālajā attiecībā savu gribu pat par spīti citu pretestībai, vienalga, uz ko šī spēja balstīta [...] vara, pēc M. Vēbera, ir cilvēka iespēja uzspiest savu gribu citiem cilvēkiem un noteikt viņu rīcību. Te būtu jāuzsver, ka vara ir specifisks ietekmes veids, kas ar savu apzināti mērķtiecīgo raksturu atšķiras no ietekmes, kura var notikt arī neatkarīgi no cilvēku gribas un pat neapzināti, kā, piemēram, ietekmēšana ar savas rīcības piemēru, dzīves stilu, vērtību izvēli, zināšanām, dialektu vai pat neapzināta inficēšana ar kādu slimību. [...] Varas kā sabiedriskās parādības avots ir cilvēku savstarpējā atkarība. Vara ir atkarības attiecības izmantošanas iespēja. Un vara variējas atbilstoši tam, kādas atkarības kombinācijas ir tās pamatā.⁴

Kā redzams no minētajiem skaidrojumiem politika ir nozare, kas realizē varu un pārvaldību valstī, taču nepareizas varas īstenošanas rezultātā iestājas sekas, kas var izjaukt stabilitāti valstī un radīt iedzīvotāju neapmierinātību ar esošo pārvaldību. Šādos gadījumos subjektiem, kuru intereses ir vai varētu tikt aizskartas ar šo rīcību, būtu jāpastāv iespējai aizstāvēt savas intereses, tādā veidā vēršoties pret pāridarītāju. Tātad politiķu uzdevums ir realizēt tiem piešķirto varu atbildīgi, saprātīgi, atbilstoši mērķim un saskaņā ar esošo kārtību, saviem dotajiem solījumiem. Pretējā gadījumā vajadzētu iestāties sankcijām.

---

² Ašmanis M. Politikas terminu vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999, 93.lpp.

³ Ašmanis M. Politikas teorija. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004, 11.lpp.

⁴ Turpat, 42., 43.lpp.

1.2. Atbildības jēdziens

Apskatot jēdzienu „atbildība” uzreiz jāatzīmē, ka arī šis jēdziens ir plašs, sevī ietver vairākus iespējamus skaidrojumus. Daži autori savos darbos izmanto jēdzienu „atbildīgums”. Pēc būtības starp šiem jēdzieniem nav atšķirības. Dažos gadījumos var redzēt, ka atbildīguma jēdziens izmantots kā plašāks apzīmējums, kas sevī ietver gan atbildību, gan atskaitīšanos.

Atbildība var būt apziņā iesakņojies pienākums (balstīts uz morāles, ētikas, kultūras, arī reliģijas normām), ar kuru cilvēks jūtas par kādu, pret kādu, kaut ko atbildīgs. Šādai atbildībai vairāk raksturīgs sabiedrības nosodījums, nevis normatīvajos aktos paredzēto sankciju piemērošana. Piemēram, atbildēt par savu ģimeni, justies atbildīgam par savu rīcību līdzcilvēku, arī Dieva un baznīcas priekšā.

Atbildība izpaužas arī kā pienākums, ko uzliek tiesību normas un tiesiskais pienākums.

[..] atbildīgums ir komplekss jēdziens, kas ietver spēju un vajadzību atbildēt par savu rīcību visplašākajā nozīmē. Tas ietver gan cilvēku spēju paredzēt savas rīcības sekas un adekvātu izpratni par tām, gan gatavību īstenot atbildību konkrētā rīcībā, gan arī institucionālus (piemēram, administratīvus un legālus) mehānismus sociālai atbildības noteikšanai un arī – uzspiešanai. Atbildīgums tādējādi ir ārkārtīgi plašs un daudzšķautņains fenomens, kurā vienotā tecējumā saplūst indivīda personiskā morāle ar demokrātiski veidotu politisko varu. [..] Tieši tādēļ atbildīgums nav vienīgi individuāls – to ir iespējams attiecināt arī uz sociālām grupām un sabiedrību kopumā.⁵

Atbildība nav viennozīmīga – spēja uzņemties atbildību atkarīga no konkrētā subjekta, kas to uzņemas – no viņa personības un īpašībām, pieredzes, spējas novērtēt situāciju un attiecīgi rīkoties gadījumos, kad tas nepieciešams. Atbildības fenomens atkarīgs arī no sabiedrības un tās morāles. Jo augstākas morāles normas sabiedrībā, jo lielāks būs apkārtējo spiediens pret atbildības subjektu saistībā ar viņa rīcību un atbildības uzņemšanos.

[..] atbildīguma jēdziens ietver divas galvenās dimensijas: atbildību un atskaitīšanos. Atbildība (*responsibility*) ir cilvēka spēja apzināties savus morālos pienākumus pret sevi, savu ģimeni, vietējo kopienu, profesiju, valsti, sabiedrību kopumā, nākamajām paaudzēm. Atšķirīgi cilvēki atšķirīgās sabiedrībās savā atbildības jomā ietver atšķirīgus fenomenus, kuriem tie piešķir atšķirīgu nozīmi savā dzīvē. Taču atbildībai ir nozīme vienīgi tad, ja cilvēku attieksmes un vērtīborientācijas gūst atspoguļojumu arī viņu rīcībā: atbildība nepastāv tikai vēlmju līmenī, ir

---

⁵Autoru kolektīvs. Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2008/2009. Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2009, 11.lpp.

jārunā par reālu atbildības uzņemšanos, noteiktu reālu rīcību, lai atbildību īstenotu, tostarp apzinātos un uzņemtos atbildību par konkrētās rīcības sekām.⁶

Rasma Kārklīņa ir norādījusi, ka „„Atskaitīšanās” ir būtisks jēdziens, kas definē korupcijas robežas, un tam ir vairākas nozīmes. Viena ir „atskaitīšanās” par darbību, izklāstot to caurskatāmā veidā, lai citi par to zinātu. Otrs aspekts ir uzraudzības procesa sākšana, ja kaut kas šķiet apšaubāms. Ja tiek atklāts pārkāpums, tā veicējam jāatbild par sekām, ieskaitot soda saņemšanu.”⁷

Ar atskaitīšanās mehānisma palīdzību var kontrolēt un izvērtēt personu rīcību un tās sekas. Atskaitīšanās kalpo kā kontroles mehānisms – ja personas rīcībā tiek konstatēta neatļauta, neētiska, nepareiza darbība, par to jāuzņemas atbildība.

Juridiskā atbildība izpaužas gadījumos, kad tiek pārkāptas ar tiesību normām (kā rakstītām, tā nerakstītām) aizsargātās tiesības un intereses, par kuru pienākas tiesību normās noteiktais sods, tiek piemērotas sankcijas. Tāpat kā iepriekš apskatītajiem jēdzieniem, arī šim ir iespējami vairāki skaidrojumi.

Tiesību teorijā pastāv dažādi juridiskās atbildības skaidrojumi. Lai gan atbildības problēma ir ļoti plaši diskutēta, tomēr vienotu (vispārpieņemamu) atbildības apzīmējumu tiesību teorijā nav izdevies izveidot. Un tas ir tieši tāpēc, ka juridiskajai atbildībai ir dažādi veidi, kas rada grūtības vienota juridiskās atbildības definējuma radīšanā. Tiesību teorijā pārsvaru ir guvis uzskats, ka juridiskā atbildība ir specifisks atbildības veids ar savu definējumu, lai gan bija mēģinājums aizstāvēt uzskatu, ka juridiskās atbildības definējums pilnībā izriet no vispār filozofiskā definējuma, kas raksturo juridisko atbildību kā cilvēka psiholoģisko stāvokli vai attieksmi pret savu darbību un tās sekām.⁸

Nereti sabiedrībā pieņemtās morāles normas tiek nostiprinātas arī normatīvajos aktos, tādā veidā pastiprinot to nepieciešamību sabiedrībā un uzliekot pienākumu tās ievērot.

Apskatot atbildību šādā kontekstā ir jārod atbildes uz šādiem jautājumiem – Vai atbildība, kas balstīta uz morāli ir tik pat efektīva kā atbildība, kura nostiprināta tiesību normās? Vai valstī un sabiedrībā, kurā par morāles normu (kuras nav reglamentētas normatīvajos aktos) pārkāpumu nepiemēro sankcijas, var runāt par taisnīgu sistēmu?

Ja no cilvēka atkarīgu iemeslu dēļ ir iestājušās negatīvas sekas, tad par tām jāuzņemas atbildība. Ja atbildība nav nostiprināta normatīvajos aktos, cilvēka apziņā neizveidojas tik stipra

---

⁶ Autoru kolektīvs. Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2008/2009. Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2009, 11.lpp.

⁷ Kārklīņa R. Korupcija postkomunisma valstīs. Rīga: Valters un Rapa, 2006, 155.lpp.

⁸ Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: Izdevniecības AGB, 1997, 13.lpp.

pārliecība par to, ka tas, ko viņš ir izdarījis, ir nepieņemams. Balstoties tikai uz pieņemtajiem principiem, ētiku un morāli, ir grūti noteikt, kas katram indivīdam un sabiedrības grupai ir pieņemami. Kas vienam ir norma, citam ir pārkāpums. Normatīvajos aktos nenoformulētas normas izraisa diskusijas, kuru rezultātā bieži tā arī netiek noskaidrots, vai konkrētajā situācijā ir pārkāpta morāle un vai kāds ir saucams pie atbildības. Risinājums šai problēmai – pēc iespējas precīzāk tiesību normās atspoguļot gadījumus, par kuriem jāuzņemas atbildība, taču nav iespējams pilnīgi precīzi paredzēt visas iespējamās situācijas, tādēļ šāda uzskaitījuma izdarīšana tāpat nebūtu uzskatāma par izsmeļošu.

1.3. Politiskā atbildība

Aplūkojot iepriekš skaidrotos jēdzienus ir skaidrs, ka atbildība iestājas kā sekas darbībai vai bezdarbībai, kuras rezultātā ir pārkāptas normas. Šīs normas var būt gan morāles, gan tiesību. Tātad politiskā atbildība iestājas pārkāpjot politikā nostiprinātas normas – realizējot savas kā politikas subjekta tiesības vai pienākumus pretēji noteiktajam mērķim, normām.

Politiskā atbildība ir unikāls atbildības veids, kas izpaužas politiskā procesa ietvaros jeb ir cieši saistīts ar tiekšanos pēc varas vai varas realizāciju. Vērtējot politiskās atbildības jēdzienu kā retrospektīvu atbildību, var pieņemt, ka tā ir atbildība (kā negatīvas sekas), kuru uzņemas persona, izdarot konkrētu politisku darbību (tas nozīmē, ka politisko darbību var regulēt arī tiesību normas, jo tiesības ir viens no varas realizācijas līdzekļiem). Šādu skaidrojumu var veikt, ja to salīdzina ar citiem atbildības veidiem, piemēram, kriminālatbildība iestājas, izdarot kriminālu darbību (noziedzīgu nodarījumu), administratīvā atbildība iestājas par izdarītu administratīvo pārkāpumu (abos gadījumos izpaužas tiesību normu pārkāpums), bet morālā atbildība var iestāties par amorālas rīcības veikšanu (izpaužas morālo normu pārkāpums).⁹

Nav šaubu, ka politiskā atbildība ir viens no atbildības veidiem, kas iestājas pie noteiktas darbības vai bezdarbības. Problēmu sagādā tas, ka šis jēdziens nav viennozīmīgi noteikts, kā arī tas, ka nav strikti formulēti politiskās atbildības iestāšanās nosacījumi. Jau iepriekš minēju, ka izsmeļošu uzskaitījumu formulēt nav iespējams, taču ir iespējams novilkt pamatnostādnes.

Politikas terminu vārdnīcā norādīts, ka politiskā atbildība ir „nepieciešamība saņemt politiska rakstura sodu (sabiedrības nosodījumu, atstādināšanu no politiska amata, turpmākās

---

⁹ Caics A. Politiskā atbildība. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/235660-politiska-atbildiba/> [Aplūkots 2014.gada 13.aprīlī].

politiskās līdzdalības iespēju liegšanu vai ierobežošanu) par tādu izturēšanos politikas jomā, kas sabiedrībai nesusi politisku kaitējumu vai kavējusi tai iespējamu labumu iegūšanu.¹⁰”

Uzreiz varu norādīt, ka šī definīcija nesniedz precīzu skaidrojumu. Pēc autora ieskatiem, politiskā atbildība ir paredzēta ne tikai soda saņemšanai, bet arī kā līdzeklis, kas atturētu no rīcības, kas izraisītu sodāmas sekas, proti, preventīvs līdzeklis. Tāpat būtu lietojams vispārinātāks skaidrojums – politiskajai atbildībai būtu jāizpaužas arī jomās, kas pati par sevi nav uzskatāma kā politikas joma, bet, kas saistīta ar to. Lēmums politikas jomā var ietekmēt daudz sfēras, ja kādā sfērā radies kaitējums šī lēmuma dēļ, tad vaina meklējama šajā lēmumā vai precīzāk – pie atbildības saucams tā pieņēmējs.

ASV tiesa cita starpā norādījusi, ka “Politisko atbildību amatpersonas primāri nes pret tautu.¹¹”

Amsterdamas Universitātes Administratīvo tiesību profesors *A.D.Belinfante* jau 1960.gadā ir ieteicis politisko atbildību formulēt šādi: 1.Nav varas bez atbildības – Neviens nevar īstenot publisko varu, ja vien viņš vai viņa nevar tikt saukti pie atbildības par darbību (vai bezdarbību) ar šo varu; 2. Nav atbildības bez varas – nevienu nevar saukt pie atbildības par darbību, kas notikusi ārpus viņa varas robežām.¹²

Vērtējot piedāvātos politiskās atbildības jēdziena skaidrojumus, redzams, ka nav viena un konkrēta definējuma. Tas arī, pēc autora domām, rada problēmas ne tikai tās skaidrā definēšanā, bet arī pielietošanā praksē. Šobrīd ikviens, kas nonācis apstākļos, kuros, iespējams, vajadzētu tapt iedarbinātam politiskās atbildības mehānismam, var atsaukties uz acīmredzamajiem robiem tās neskaidrajā definējumā. Ja pastāvētu skaidra un pārliecinoša viens šīs atbildības skaidrojums, skaidrāks arī būtu tās mērķis un iespējamās pielietošanas robežas.

Vērtējot iepriekš aplūkoto, autors saviem vārdiem politisko atbildību definētu šādi – īpatnējs atbildības veids, kas balstīts uz ētikas un morāles normām, tā iestājas par politiskas normas pārkāpumu. Politisko atbildību uzņemas politiskais subjekts, kas ir atbildīgs par nozari, kurā ir noticis pārkāpums, kurā attiecīgais subjekts īsteno savu varu. Par pārkāpumu ir uzskatāmas pieņemta vai nepieņemta lēmuma negatīvās sekas, darbība (arī bezdarbība), kuru bijis iespējams novērst vai mainīt, bet tā neizdarīšanas rezultātā ir iestājušās kaitīgās sekas.

---

¹⁰ Ašmanis M. Politikas terminu vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999, 18.lpp.

¹¹ Supremacy Clause Versus the Tenth Amendment. Pieejams: <http://law.justia.com/constitution/us/article-6/06-supremacy-clause-versus-tenth-amendment.html> [Aplūkots 2014.gada 20.maijā]

¹² Nederlandse Vereniging Voor Rechtsvergelijking. Pieejams: <http://www.ejcl.org/64/art64-18.html> [Aplūkots 2014.gada 3.martā].

2. POLITIKAS SUBJEKTI

Kā jau iepriekš minēts Latvijas normatīvie akti nenosauc politiskās atbildības jēdzienu. Tāpat tie nenosauc ne gadījumus, kuros tā jāuzņemas, ne subjektus, kuriem tā jāuzņemas.

Lai noskaidrotu to, kas ir uzskatāmi par politiskās atbildības subjektiem, sākumā jānoskaidro, kas ir politikas subjekts un politiskā amatpersona, kura var uzņemties politisko atbildību.

Ar „politiku” var nodarboties, proti, tiekties ietekmēt varas sadalījumu starp politiskiem veidojumiem un to ietvaros, gan kā „gadījuma” politiķis, gan kā politiķis, kuram tā ir blakus vai galvenā profesija, gluži tāpat kā ekonomiskajā darbībā. „Gadījuma” politiķi esam mēs visi, kad nododam savu vēlēšanu biļetenu vai īstenojam līdzīgu gribas izpausmi, piemēram, piekrītot vai protestējot kādā „politiskā” sapulcē, noturam „politisku” runu u.tml., daudziem cilvēkiem ar to arī aprobežojas visa viņu attieksme pret politiku.¹³

No šāda skaidrojuma izriet, ka ar politiku var nodarboties ikviens kā „gadījuma politiķis”. No Latvijas normatīvajiem aktiem izriet, ka vēlēt ir tiesīgi pilsoņi, kas vēlēšanu dienā sasnieguši 18 gadu vecumu. Tātad varētu prezumēt, ka par politikas subjektu šādā kontekstā varētu uzskatīt ikvienu pilsoni, kas vēlēšanu dienā sasniedzis 18 gadu vecumu – tātad ir pilntiesīgi aicināts vēlēt, tādā veidā ietekmējot varas sadalīšanu, ieceļot priekšstāvjus. Taču piedalīšanās vēlēšanās nav vienīgais veids kādā īstenot savu politisko gribu.

Makss Vēbers bez „gadījuma” politiķiem nošķir politiķus, kas nodarbošanos ar politiku izvēlējušies kā savu profesiju.

Pastāv divi veidi, kā no politikas izveidot profesiju: vai nu dzīvot „priekš” politikas, vai arī dzīvot „no” politikas. Šis pretstats nepavisam nav ekskluzīvs. Parasti lielākoties, vismaz ideāli, bet bieži arī materiāli rīkojas abējādi: tas, kas dzīvo „priekš” politikas, iekšēji no tā veido „savu dzīvi” – vai nu bauda varas kailo īpašumu, ko viņš praktizē, vai arī iekšēji līdzsvaru un pašapzinīgumu gūst no apziņas, ka, kalpojot „lietai”, piešķir savai dzīvei jēgu.¹⁴

Politikas subjekts – Politikas kā sabiedrības pārvaldīšanas aktīvs dalībnieks. [...] Politiskās atbildības subjekts var būt individuāls – personība, grupveida politiskais subjekts – cilvēku grupa – un masveida politiskais subjekts – sociālais slānis, šķira, tauta, cilvēce.¹⁵

¹³ Vēbers M. Politika kā profesija un aicinājums. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999, 36.lpp.

¹⁴ Turpat, 38.lpp.

¹⁵ [b.a.]. Ievads politikā. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998, 367.lpp.

Šajā gadījumā runājam par politiķi kā varas nesēju. Politiķis var darboties individuāli vai arī viņi var apvienoties, tādā veidā realizējot politiku un arī varu kopā – tādā gadījumā varam runāt par politiskajām partijām kā politikas subjektiem.

Politiskās partijas regulāri tiek pakļautas politiskajai atbildībai. Vēlētāji to realizē piedaloties vēlēšanās un balsojot par sev vēlamajām partijām. Šādā sakarā varētu runāt par kolektīvo politisko atbildību, taču daži autori uzskata, ka nav pareizi lietot terminu „kolektīvā politiskā atbildība”, jo katrs indivīds tiek atsevišķi pakļaut atbildībai tikai par viņa darbību vai bezdarbību. Autors pievienojas šo autoru uzskatam, jo arī vēlēšanās katram vēlētājam ir dota iespēja balsot par partiju kopumā, kā arī paust savu attieksmi pret partijas biedriem, attiecīgi atzīmējot vēlēšanu biļetenā viņus kā vēlamus vai gluži pretēji – kā nevēlamus.

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 1.pants politisko amatpersonu definē šādi: „politiska amatpersona – amatpersona, kuru ievēlē vai ieceļ, pamatojoties uz politiskiem kritērijiem.”¹⁶

Politisku amatpersonu amatā ieceļ ar politisku lēmumu. Tas nav pārsūdzams, jo nav balstīts uz tiesību normām, bet iekšējas pārlicības, uzticības.

Politiskais lēmums no administratīva akta, pirmkārt, nošķirams pēc pieņemšanas procedūras. Politisko lēmumu parasti pieņem demokrātiskā procedūrā, balsojot, kura rezultātā tiek pieņemts vairākuma viedoklim atbilstošs lēmums. Šādam lēmumam likums parasti nedod norādījumus attiecībā uz lēmuma saturu un neprasa izpaust pamatojumu attiecīgam balsojumam. Kā pamatojums šādam nolēmumam tiek minēts lēmuma pieņēmēju balsojums. [...] Otrkārt, politisko lēmumu raksturo tā pieņemšanas institūcija. Politiskā lēmuma pieņemšanas institūcijai piemīt demokrātiski leģitīmais raksturs, kas nepiemīt valsts pārvaldes iestādēm. Pārsūdzētos lēmumus ir pieņēmusi pagasta iedzīvotāju ievēlētā padome, kas konkrētā gadījumā neveic valsts pārvaldes funkciju. [...] Treškārt, politisko lēmumu raksturo lēmuma būtība. Politiskā lēmuma būtība ir tieši atkarīga no pieņēmēja politiskās gribas un uzticības, kas ir subjektīvi jēdzieni un kā tādi nav reglamentēti tiesību normās. Tā, piemēram, pašvaldības domes (padomes) deputātu vairākums pieņem lēmumu par priekšsēdētāja vietnieka atlaišanu no amata, vadoties no subjektīviem apsvērumiem, un nepastāv tiesiski līdzekļi, kurus tiesa, izskatot sūdzību par šādu lēmumu kā administratīvo aktu, varētu izmantot, lai noskaidrotu deputātu rīcības motīvus un tādējādi izvērtētu lēmuma likumību.¹⁷

¹⁶ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 21.jūnijs, nr. 94.

¹⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 13.janvāra spriedums lietā Nr. A2155404. Pieejams: http://www.tiesas.lv/files/AL/2010/01_2010/13_01_2010/AL_1301_AT_SKA-0095-2010.pdf [Aplūkots: 2014.gada 15.martā].

Tā kā likums, kā arī citi normatīvie akti neskaido, kādi ir politiskie kritēriji, lai personu ieceltu vai ievēlētu kādā amatā, tad var pieņemt, ka tie var būt visdažādākie. Šādi kritēriji var būt saistīti kā ar personas profesionālajām (izglītības, darba pieredzes utt.), tā arī personiskajām īpašībām. Kā loģisku secinājumu var izvirzīt to, ka persona, kura tiek iecelta vai ievēlēta šajā amatā, ievēlētājam šķiet pietiekami uzticama un zinoša attiecīgajā jomā, lai varētu pildīt amata pienākumus.

Analizējot iepriekš aplūkoto, kā arī vērtējot likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 4.pantā nosauktās valsts amatpersonas, var secināt, ka politiskās amatpersonas Latvijā ir Valsts prezidents, deputāti (Saeimas, pašvaldību), Ministru Kabineta locekļi – tiek ievēlēti un iecelti pamatojoties tikai uz politiskiem kritērijiem. Jāatzīmē, ka pie politiskās atbildības var tikt saukta ikviena persona, kas ievēlēta, iecelta pamatojoties uz tikai politiskiem kritērijiem.

3. POLITISKĀS ATBILDĪBAS SUBJEKTI

Iepriekš autore noskaidroja, ka Latvijā par politiskajām amatpersonām var uzskatīt Saeimas deputātus, Ministru kabineta locekļus un Valsts prezidentu, arī pašvaldību deputātus. Turpmāk autors vērtēs šo amatpersonu politiskās atbildības regulējumu (regulējuma nepieciešamību), kā arī sabiedrības kā „gadījuma” politiķa un masu mediju politisko atbildību.

Atbildība ir jāuzņemas tam, kam ir politisko lēmumu pieņemšanas tiesības un pienākums rīkoties attiecībā uz konkrēto gadījumu. Pie politiskās atbildības ir saucamas tās amatpersonas, kurām ir deleģētas politiskās lēmumpieņemšanas tiesības (politiskās amatpersonas). Tieši lēmumpieņemšana un tās apjoms ir viens no būtiskākajiem kritērijiem runājot par personām uz kurām attiecas jēdziens politiskā atbildība.¹⁸

3.1. Valsts prezidents

Saskaņā ar klasiskajām doktrīnām valsts galva nenes politisko atbildību. Parlamentārā sistēmā atbildība par prezidenta darbību gulstas uz valdību, bet prezidentālā sistēmā prezidents par savu pienākumu pildīšanu nav atbildīgs parlamentam. [...] Politiskā atbildība pēc būtības ir atbildība par savu darbību parlamentam.¹⁹

Satversmes 53.pants nosaka, ka „Valsts Prezidents par savu darbību politisku atbildību nenes. Visiem Valsts Prezidenta rīkojumiem jābūt līdzparakstītiem no ministru prezidenta vai attiecīgā ministra, kuri līdz ar to uzņemas visu atbildību par šiem rīkojumiem, izņemot četrdesmit astotā un piecdesmit sestā pantā paredzētos gadījumos.”²⁰

Kontrasignācija (lat.) – *polit.* Līdzparaksts, ar ko valdības galva vai attiecīgās nozares ministrs apliecina valsts galvas parakstu, uzņemdamies atbildību par parakstāmā *dokumenta* saturu. Tiek praktizēta valstīs, kur *prezidents* vai *monarhs* nav personiski politiski atbildīgs, piem., Latvijā, Lielbritānijā.²¹

No minētās Satversmes normas izriet, ka Latvijas Valsts prezidents nav politiski atbildīgs. Par to liecina arī Latvijā pastāvošais kontrasignācijas institūts. Taču bez minētajiem *dokumentiem*

---

¹⁸ Jakovļevs A. Kas ir politiskā atbildība? Pieejams: <http://www.elap.lv/news/index.php?page=13&note=8&extend=5501> [Aplūkots 2014.gada 16.martā].

¹⁹ Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 290.lpp.

²⁰ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs. nr. 43.

²¹ Ašmanis M. Politikas terminu vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999, 18.lpp.

Valsts prezidents var izdot arī citus, kuriem nav vajadzīga valdības galvas vai attiecīgā ministra līdzparaksts. Par tādiem var uzskatīt Satversmes 48.pantā minētais Valsts prezidenta rīkojums par Saeimas atlaišanas ierosināšanu un rīkojums, ar kuru Valsts prezidents aicina personu sastādīt Ministru kabinetu (Satversmes 56.pants). No tā izriet, ka Valsts prezidenta politiskā neatbildība nav absolūta.

K. Dišlers norādījis: „Ja mūsu konstitūcijas 51. pantā atrodam Valsts prezidenta politisko atbildību Saeimas priekšā, tad 50. pantā atrodam Valsts prezidenta politiskās atbildības otru veidu – Valsts prezidenta politisko atbildību pašas tautas priekšā.”²²

Tātad pamatots ir secinājums, ka jāveic korekcijas Satversmes 53.pantā. Jānorāda tas, ka Valsts prezidenta rīkojumiem jābūt līdzparakstītiem no Ministru prezidenta vai attiecīgā ministra, ar izņēmuma gadījumiem, kad šāda līdz parakstīšana nav nepieciešama – Satversmes 48. un 56.pantā noteiktajos gadījumos. Par šādiem patstāvīgi pieņemtiem rīkojumiem Valsts prezidents ir personīgi politiski atbildīgs. Turklāt, pēc autora ieskatiem, interesanti ir vērtējama esošais formulējums, kas pēc būtības visu atbildību no Valsts prezidenta novēl uz ministru, līdz ar to Valsts prezidents varētu parakstīt jebko, pat ar to neiepazīstoties, jo teorētiski viņš par to atbildību nenes, viņa paraksts kalpo kā aksesuārs, kas dokumentam piestiprināts bez jebkāda nozīmīga pamata.

Neraugoties uz Satversmes 53.panta gramatisko formulējumu, Valsts prezidenta atbildība ir piemērojama arī attiecībā uz tajā minētajiem rīkojumiem, kurus līdzparaksta Ministru prezidents vai attiecīgais ministrs. Tas pilnībā neatbrīvo Valsts prezidentu no atbildības un neuzliek visu atbildību ministram, kas līdzparakstījis attiecīgo rīkojumu. Piemēram, likuma pārkāpuma gadījumā atbildība teorētiski var iestāties arī Valsts prezidentam, jo viņš nebija pienācīgi pildījis kontroles funkciju un parakstījis prettiesisku dokumentu.²³

Igaunijas Republikas prezidents par savu darbību politisku atbildību nenes, toties viņš var tikt saukts pie kriminālatbildības ar Valsts sapulces piekrišanu. Turpretī Lietuvas Republikas prezidents ir neaizskarams: pilnvaru termiņa laikā viņu nevar aizturēt, saukt pie kriminālās un administratīvās atbildības. Republikas prezidents nes tikai konstitucionālo atbildību par Konstitūcijas un zvēresta pārkāpumiem vai izdarītiem noziegumiem. Atbildību par šiem pārkāpumiem prezidentam konstatē impēčmenta procedūras laikā Seimā.²⁴

---

²² Dišlers K. Latvijas Republikas Prezidenta politiskā atbildība. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1922., nr.2, 388.-389.lpp.

²³Brikmane E. Valsts prezidenta loma valsts varas dalījuma sistēmā. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/m/skaidrojumi.php?id=259047> [Aplūkots 2014.gada 21.martā].

²⁴ Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 293, 294.lpp.

Amerikā valsts prezidents ir tā persona, kam pieder visa izpildu vara un kurš vienīgi atbild par visu izpildu varu. Parlamentam izpildu varas lietās nav nekādas nozīmes, un pati valdība nav atbildīga parlamenta priekšā. Ministri atbild tikai prezidenta priekšā, un viņiem jādara viss tas, ko no tautas izvēlētais prezidents liek tiem priekšā.²⁵

Latvijā impīčmenta procedūra nav nostiprināta, lai gan jau kādu laiku šādas procedūras nepieciešamība ir tikusi apspriesta. Savulaik jau bijusī Valsts prezidente Vaira Vīķe-Freiberga izteica nepieciešamību par Valsts prezidenta atlaišanas mehānisma precizēšanu.

Krievijas Federācijas prezidents politisku atbildību par savu darbību nenes. Parlaments, būdams neapmierināts ar prezidenta darbību kopumā vai neatbalstot kādu no viņa darbībām, nevar prezidentu ar vienkāršu balsojumu piespiest atkāpties no amata.²⁶

Pamatojoties uz iepriekš minēto, iespējams nonākt pie secinājuma, ka būtu ne tikai skaidri jānosaka jau esošās, bet arī jāpaplašina Valsts prezidenta kā politiskās amatpersonas politiskās atbildības robežas. Tāpat lietderīgi būtu precizēt šobrīd Satversmē paredzēto Valsts prezidenta atlaišanas mehānismu – nostiprināt impīčmenta procedūru līdzīgi kā tas ir ne tikai prezidentālās republikās (piemēram, ASV), bet arī parlamentārās republikās, piemēram, Lietuvā un Vācijā.

3.2. Saeimas deputāti

Latvijas Republikas normatīvajos aktos nav noteikta Saeimas deputātu politiskā atbildība. No Satversmes izriet, ka Saeimas deputāts kā tautas priekšstāvis ir atbildīgs tikai tautas kā valsts suverēnās varas nesēja priekšā. Neskaidrs ir jautājums, kādā veidā šī atbildība var realizēties. Kā viena no šīs atbildības realizācijas formām ir vēlēšanas, kurās tauta, pamatojoties uz savu apziņu un uzticību attiecīgajiem politiķiem, lemj par savu priekšstāvju izvēli.

Latvijas Republikas Satversmes 18.pants nosaka, ka „Saeima pati pārbauda savu locekļu pilnvaras. Saeimas locekļa pilnvaras iegūst Saeimā ievēlēta persona, ja tā Saeimas sēdē dod šādu svinīgu solījumu: "Es, uzņemoties Saeimas deputāta amata pienākumus, Latvijas tautas priekšā zvēru (svinīgi solu) būt uzticīgs Latvijai, stiprināt tās suverenitāti un latviešu valodu kā vienīgo valsts valodu, aizstāvēt Latviju kā neatkarīgu un demokrātisku valsti, savus pienākumus pildīt godprātīgi un pēc labākās apziņas. Es apņemos ievērot Latvijas Satversmi un likumus.”²⁷”

---

²⁵Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2006.gada 16.oktobra spriedums lietā Nr. 2006-05-01. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=146217>. [Aplūkots: 2014.gada 21.martā].

²⁶Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 293, 294.lpp.

²⁷Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs. nr. 43.

Saeimas deputātu ētikas kodekss savukārt nosaka, ka „Deputāts godprātīgi ievēro Saeimas deputāta svinīgajā solījumā pausto apņemšanos.²⁸”

Analizējot minētās normas, var redzēt, ka deputāts, uzņemoties deputāta pienākumus, apsola tos pildīt, bet neskaidrs paliek jautājums kādas sekas iestājas, ja šis solījums netiek pildīts. Satversmē paredzēti divi parlamenta pilnvaru pirmstermiņa izbeigšanās veidi – atlaižot Saeimu, pamatojoties uz referendumu, kuru ierosina prezidents (Satversmes 48.pants) vai atsaucot Saeimu pēc pašu vēlētāju iniciatīvas (Satversmes 14.pants).

Parlamenta atlaišanu Latvijā ierosina Valsts prezidents. Likums prezidentam nenosaka ne ierobežojumus, ne priekšnoteikumus, kuriem iestājoties, viņš šo tiesību var realizēt. Likums neprasa no prezidenta paskaidrojumus par savu lēmumu, bet tādus sniegt būtu vēlams. Pēc tam, kad Valsts prezidents ir ierosinājis Saeimas atlaišanu, seko tautas nobalsošana, kurā tauta balso par vai pret parlamenta atlaišanu. Saeimas atlaišanas mehānisms ir sarežģīts un varētu tikt grozīts, piemēram, atmetot tautas nobalsošanu, piešķirot prezidentam lielākas pilnvaras (piemēram, Baltkrievijā Valsts prezidents var pats pēc savas iniciatīvas atlaist parlamentu, tautas nobalsošana netiek rīkota), ļaujot citiem varas institūtiem vērsties pie prezidenta ar ierosinājumu rosināt ārkārtas vēlēšanas (piemēram, Somijas konstitūcijā noteikts, ka „Valsts prezidents pēc motivēta Ministru prezidenta ierosinājuma un parlamentāro frakciju uzklauššanas ir tiesīgs atlaist parlamentu un izsludināt ārkārtas vēlēšanas.²⁹”). Pie šī brīža regulējuma Valsts prezidents riskē ar savu amatu, pastāv iespējamība, ka Saeimas atlaišana netiktu ierosināta pat tad, kad to vajadzētu tikai tādēļ, ka prezidents pārāk baidās no amata zaudēšanas. Līdz ar to šis mehānisms kļūst praksē nefunkcionējošs.

Pieņemot to, ka šīs ir galējās darbības pie tautas neapmierinātības ar parlamenta darbību, rodas jautājums, vai nepastāv cits, mazāk ietekmējošs līdzeklis, kā likt tautas priekšstāvjiem būt atbildīgiem par viņu pieņemtajiem lēmumiem un veiktajām darbībām.

Satversmes 28.pants nosaka deputātu neatbildību un neaizskaramību: „Saeimas locekli ne par balsošanu, ne par amatu izpildot izteiktām domām nevar saukt pie atbildības ne tiesas, ne administratīvā, ne disciplinārā ceļā. Saeimas locekli var saukt pie tiesas atbildības, ja viņš, kaut arī amatu izpildot, izplata: 1) godu aizskarošas ziņas, zinādams, ka tās nepatiesas, vai 2) godu aizskarošas ziņas par privātu vai ģimenes dzīvi.³⁰”

²⁸ Saeimas deputātu ētikas kodekss. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/likumdosana/kartibas-rullis#i13> [Aplūkots 2014.gada 21.martā].

²⁹Finland- Constitution (1999). Pieejams: http://www.servat.unibe.ch/icl/fi00000_.html [Aplūkots 2014.gada 22.martā].

³⁰ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs. nr. 43.

Deputātu neatbildība tiek saprasta kā neatbildība par deputāta darbību parlamentā, sakarā ar viņa deputātu pienākumu izpildīšanu. Deputātu neatbildība tiek saprasta kā neatbildības par deputāta darbību parlamentā sakarā ar viņa deputāta pienākumu izpildīšanu vai, precīzāk, tā netiek saprasta kā absolūta neatbildība, bet kā neatbildība ārpus parlamenta atrodošamies valsts iestāžu priekšā; citiem vārdiem, par to, ko deputāts ir darījis parlamentā (vai arī parlamenta uzdevumā ārpus parlamenta) pie savu pienākumu izpildīšanas, viņš atbild vienīgi parlamenta priekšā.³¹

Minētais Satversmes pants nosaka, ka Saeimas loceklis nav atbildīgs ne tiesas, ne administratīvā, ne disciplinārā ceļā. Tas *expressis verbis* nenosaka, ka Saeimas loceklis nav politiski atbildīgs.

Problēmu sagādā tas, ka parlaments pēc savas būtības ir tautas augstākais priekšstāvis un atbild tikai tautas priekšā, bet tauta atbildību pret parlamentu realizē tikai caur vēlēšanām.

Vienīgais mehānisms, kas nodrošina deputāta politisko atbildību, ir Saeimas vēlēšanas, atzīst Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļas profesors *politologs* Juris Rozenvalds. Šāda kārtība ir svarīgs princips pārstāvnieciskās demokrātijās, jo, no vienas puses, līdz ar deputāta neaizskaramības institūtu (aizliegumu ierobežot deputāta brīvību, saukt pie kriminālās vai administratīvās atbildības bez Saeimas piekrišanas) nodrošina parlamentāriešiem pietiekami lielu patstāvību, bet no otras – tiem jārēķinās, ka ik pēc četriem gadiem viņu darbu novērtē vēlētāji, skaidro politologs.³²

Vērtējot šādus apsvērumus, kā arī, ņemot vērā, ka Saeimas deputāti tiek ievēlēti uz 4 gadiem, kas ir relatīvi ilgs laiks, varētu runāt par iespēju pašiem parlamenta locekļiem vēlēšanu starplaikā realizēt atbildības pieprasīšanu vienam no otra pilnvaru un ētikas pārkāpumu gadījumos. Pēc autores ieskatiem deputātu politiskā atbildība būtu meklējama, interpretējot Saeimas deputāta svinīgo solījumu, kas nostiprināts Satversmes 18.pantā. Autore aicina Saeimas deputātu politisko atbildību meklēt zvēresta tekstā vai Satversmes 18.pantu papildināt ar teikumu „Par zvēresta neievērošanu vai pilnvaru, vai ētisku normu pārkāpumu deputāts uzņemas politisko atbildību”. Tādā veidā, atstājot tik plašu vietu interpretācijai, tiktu samazināta deputātu politiskās neatbildības problēma, turklāt šo normu varētu interpretēt katram konkrētajam gadījumam atbilstoši.

3.3. Ministru kabineta locekļi

---

³¹Vildbergs H.J., Feldhūne G. Atsauces Satversmei Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 23.lpp.

³²Laganovskis G. Politiskā atbildība. Kas tā ir? Pieejams: <http://www.lvportals.lv/likumi-prakse.php?id=259946> [Aplūkots 2014.gada 23.martā].

Ministru kabineta locekļu politiskā atbildība Latvijas normatīvajos aktos ir visskaidrāk definēta, tā pieminēta gan Satversmē, gan Ministru kabineta iekārtas likumā, gan arī Ministru kabineta kārtības rullī.

Ministru kabineta locekļi politiski ir atbildīgi tautas kā valsts suverēnās varas turētāja un Saeimas priekšā, kas izriet no Satversmes. Turklāt nozaru ministri ir atbildīgi ne tikai iepriekš minēto subjektu priekšā, bet arī ministru prezidenta kā valdības galvas priekšā. Tas izriet no Ministru kabineta iekārtas likuma 6.panta pirmās daļas: „Ministru prezidents vada Ministru kabineta darbu un nosaka tā galvenās politiskās vadlīnijas, kā arī nodrošina, ka tiek izstrādāta un īstenota Deklarācija par Ministru kabineta iecerēto darbību (turpmāk arī – Deklarācija) un rīcības plāns tās īstenošanai.³³”

Satversmes 59.pants: „Ministru prezidentam un ministriem viņu amata izpildīšanai ir nepieciešama Saeimas uzticība un viņi par savu darbību ir atbildīgi Saeimas priekšā. Ja Saeima izteic neuzticību ministru prezidentam, tad jāatkāpjas visam kabinetam. Ja neuzticība izteikta atsevišķam ministram, tad tam jāatkāpjas un viņa vietā ministru prezidentam jāaicina cita persona.³⁴”

No apskatītā Satversmes panta izriet Ministru kabineta locekļu koleģiāla atbildība – gadījumos, kad Saeima izteikusi neuzticību ministru prezidentam, proti, tiek prezumēts, ka atbildība tādā veidā tiek izteikta visam kabinetam kopā, tāpat izriet arī ministru individuālā atbildība – kad atkāpjas konkrētais ministrs, kura vietā tiek uzaicināts jauns, bet pats ministru kabinets turpina funkcionēt iepriekšējā sastāvā. Tas reglamentēts arī Ministru kabineta iekārtas likuma 4.pantā: „(1) Ministru kabinets kopumā atbild par valdības īstenoto politiku. Katrs Ministru kabineta loceklis ir politiski atbildīgs par savu rīcību. (2) Ministru prezidents ir politiski atbildīgs par Ministru kabineta darbu kopumā. (3) Neatkarīgi no politiskās atbildības Ministru kabineta loceklis par savu rīcību ir atbildīgs arī saskaņā ar krimināltiesisko, administratīvo vai civiltiesisko atbildību reglamentējošiem normatīvajiem aktiem.³⁵”

Saistībā ar Ministru kabineta locekļu politisko atbildību pastāv problēma, ka nav noteikts pamats un konkrēti gadījumi, kad Ministru kabineta locekli var atbrīvot no amata (nav atlaišanas kritēriju). Tas nozīmē, ka tie var būt gan personiski, gan profesionāli, gan politiski motīvi, kurus saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma normām var formulēt kā politiskos kritērijus.

---

³³ Ministru kabineta iekārtas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 28.maijs, nr. 82.

³⁴ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs. nr. 43.

³⁵ Ministru kabineta iekārtas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 28.maijs, nr. 82.

Atlaišanas kritēriju trūkums ir papildināms ar salīdzinoši vienkāršu neuzticības izteikšanas procedūru – lēmumu var pieņemt ar absolūto balsu vairākumu. Rezultātā Ministru kabineta locekļi tiek nostādīti neaizsargātā stāvoklī, kas var būt par pamatu faktam, ka Latvijā salīdzinoši bieži tiek nomainīti ministri un veidoti jauni Ministru kabineta sastāvi [...].³⁶

Tāpat nevar aizmirst jau iepriekš apskatīto jautājumu par ministru prezidenta vai attiecīgas nozares ministra atbildību par Valsts prezidenta rīkojumiem, kurus ministru prezidents vai nozares ministrs līdzparakstījis, tādā veidā uzņemoties politisko atbildību par šiem rīkojumiem.

Ministra kontrasignācija jeb līdzparakstīšana ir ministra atbildības juridiskais pamats, jo viņš ar savu parakstu uzņemas visu atbildību par akta sekām. [...] Taisni ministra parakstā izteicas ārēji ministra atbildība. Katru aktu, ko paraksta ministrs, viņš līdz ar to pārvērš par administratīvu no valsts izejošu un valsts vārdā taisītu aktu. Ja neviens pilsonis nevar aizbildināties ar likuma nezināšanu, tad jo mazāk uz likuma nezināšanu var atsaukties valsts administrācijas augstākais ierēdnis, ministrs.³⁷

No iepriekš minētā izriet, ka Latvijas Republikas normatīvajos aktos vistiešāk ir formulēta tieši Ministru kabineta politiskā atbildība. Arī šim regulējumam ir trūkumi un neskaidrības, taču uz visu pārējo nepilnību fona, šis regulējums ir vērtējams pozitīvi. Autors iesaka skaidrāk formulēt atlaišanas kritērijus – noteikt gadījumus, kad ministru prezidentam vai ministram būtu jāuzņemas politiskā atbildība, kā arī skaidrot, kad šāda atbildības uzņemšanās ir nepieciešama no visa ministru kabineta, bet, kad no attiecīgās nozares ministra, jo šobrīd varētu uzskatīt, ka Saeimai pastāv rīcības brīvība bez noteiktām vadlīnijām – izteikt neuzticību kādam konkrētam nozares ministram vai arī ministru prezidentam, tādā veidā uzliekot par pienākumu atkāpties visam kabinetam.

Ministru politiskā atbildība pieminēta arī Ministru kabineta kārtības ruļļa 11.pantā: „Citu valsts un pašvaldību institūciju, kā arī nevalstisko organizāciju un sociālo partneru organizāciju (turpmāk – cita institūcija) vadītāji plānošanas dokumenta projektu, tiesību akta projektu vai informatīvo ziņojumu izskatīšanai Ministru kabineta komitejas sēdē vai Ministru kabineta sēdē ir tiesīgi iesniegt tikai ar tā Ministru kabineta locekļa starpniecību, kurš ir politiski atbildīgs par attiecīgo jomu, nozari vai apakšnozari.”³⁸

Attiecīgais pants gan nenosaka politiskās atbildības tiesisko regulējumu, bet nosaka dokumentu projektu, tiesību aktu un informatīvo ziņojumu iesniegšanas kārtību, kas izdarāma ar

³⁶ Caics A. Politiskās atbildības jēdziena tiesiskais regulējums. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/239006-politiskas-atbildibas-jedziena-tiesiskais-regulejums/>. [Aplūkots: 2014.gada 25.martā].

³⁷ Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 521.lpp.

³⁸ Ministru kabineta kārtības rullis: Ministru kabineta 2009.gada 7.aprīļa noteikumi nr. 300. Latvijas Vēstnesis, 2009, 16.aprīlis. nr. 58.

par attiecīgo nozari atbildīgā ministra starpniecību. Tik pat labi vārdus „politiski atbildīgs” varētu nomainīt tikai uz „atbildīgs” – tas nemainītu normas jēgu.

3.4. Pašvaldību domes deputāti

No likuma „Par pašvaldībām” izriet, ka pašvaldībām ir uzdotā – valsts pārvaldes kompetence, un autonomā kompetence: „Pašvaldības savas kompetences un likuma ietvaros darbojas patstāvīgi. [...] Deleģēto valsts pārvaldes funkciju un pārvaldes uzdevumu izpildē pašvaldība pārstāv Latvijas Republiku un ir Ministru kabineta padotībā.³⁹”

Tātad pašvaldības domes deputātu politisko atbildību varētu skatīt gan uzdotās, gan autonomās kompetences ietvaros.

Satversmes 58.pants nosaka, ka „Ministru kabinetam ir padotas valsts pārvaldes iestādes.⁴⁰”

Valsts pārvaldes iestādes īsteno izpildvaras administratīvās (valsts pārvaldes) funkcijas, kas kopā ar Ministru kabineta īstenotajām izpildvaras politiskajām funkcijām veido Ministru kabinetam ar Satversmi nodoto kompetenci izpildvaras jomā. Lai Ministru kabinets varētu uzņemties politisku atbildību par visas tam nodotās kompetences īstenošanu izpildvaras jomā, ir nepieciešama valsts pārvaldes padotība Ministru kabinetam, proti, Ministru kabineta rīcībā jābūt tādiem tiesiskiem mehānismiem, kas nodrošinātu pienācīgu valsts pārvaldes iestāžu darbību.⁴¹

No valsts pārvaldes iestādēm ir jāatšķir pašvaldības. Pašvaldības ir publisko tiesību subjekti, kuri likumā noliktā kārtībā un apmēros piedalās vispārējo valsts funkciju īstenošanā. Tajā pašā laikā tā neietilpst valsts pārvaldes iestāžu sistēmā un nav no tām tieši atkarīgas. Pašvaldībām ir savs īpašums, un tā ir tieši ievēlētas, nevis ieceltas administratīvā kārtā. Pašvaldības un to izveidotās iestādes ir pakļautas valsts pārvaldes iestāžu pārraudzībai, un Ministru kabineta īpaši pilnvarots ministrs var apturēt nelikumīga akta darbību vai ierosināt atcelt vai grozīt šādu aktu.⁴²

No minētā var secināt, ka pašvaldība, īstenojot valsts pārvaldes iestādes funkcijas, ir pakļauta Ministru kabinetam. Uz to norāda arī Valsts pārvaldes iekārtas likuma 8.panta ceturtā daļa: „Pašvaldība, pildot valsts pārvaldes funkcijas, kas saskaņā ar likumu nodotas tās autonomā kompetencē, atrodas Ministru kabineta pārraudzībā likumā "Par pašvaldībām" noteiktajā kārtībā

³⁹ Par pašvaldībām: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 24.maijs, nr. 61.

⁴⁰ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs. nr. 43.

⁴¹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2006.gada 16.oktobra spriedums lietā Nr. 2006-05-01. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=146217>. [Aplūkots: 2014.gada 21.martā].

⁴² Vildbergs H.J., Feldhūne G. Atsauces Satversmei Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 41.lpp.

un apjomā.”⁴³ Savukārt Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikuma 4.pants nosaka, ka „Ministrijai ir šādas funkcijas [...] 4.4. pārraudzīt pašvaldību darbības likumību, kā arī pašvaldībām likumos un citos normatīvajos aktos noteikto uzdevumu izpildi atbilstoši pašvaldību darbību regulējošajos normatīvajos aktos noteiktajai kompetencei; [...]”⁴⁴

Tātad pašvaldība, pildot valsts pārvaldes funkcijas, ir atbildīga (arī politiski atbildīga) konkrēti Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai.

Bez tam jāvērtē arī tas, ka, kā jau iepriekš minēts pašvaldības veic arī tās autonomās funkcijas. Ņemot vērā, ka pašvaldību deputātus ievēl tauta, tad secināms, ka tie no šāda viedokļa ir politiski atbildīga saviem vēlētājiem.

Par to norādīts arī Administratīvās rajona tiesas spriedumā: „[...] gadījumā, ja vēlētāju apvienības deputātu kandidāti tiek ievēlēti pašvaldības domē, tad tie ne tikai nes politisko atbildību pret vēlētājiem, kas tos ievēlēja, bet vēl jo vairāk ir atbildīgi to vēlētāju priekšā, kas ir parakstījušies pa savu atbalstu šiem kandidātiem. [...] Sabiedrības kontrole ir visefektīvākais politiskās atbildības nodrošināšanas līdzeklis. Tas, ka deputāts ir ievēlēts no politiskās partijas kandidātu saraksta, nenozīmē, ka viņš būs pakļauts partijas kontrolei. Normatīvajos aktos nepastāv ierobežojumi deputātam pēc ievēlēšanas izstāties no politiskās partijas. Līdz ar to attiecīgais deputāts, primāri, ir pakļauts tieši vēlētāju kontrolei.”⁴⁵

Tātad no pašvaldības deputātiem politisko atbildību var prasīt ne tika Vides aizsardzības un reģionālās aizsardzības ministrs, bet arī vēlētāji. Vēlētāji to īsteno piedaloties vēlēšanās un īstenojot politisko līdzdalību.

3.5. Sabiedrība

Sabiedrību var dalīt divos atzaros – pilsoniskā sabiedrība (suverēnās varas nesējs) un valsts sabiedrība (pilsoņi, nepilsoņi utt.). Pilsoniskās sabiedrības daļai pastāv plašākas pilnvaras (piemēram, tiesības piedalīties Saeimas vēlēšanās), taču tas nenozīmē, ka tikai pilsoniskās sabiedrības daļa ir tiesīga piedalīties vispārīgos politiskos procesos.

Kā jau iepriekš tika noskaidrots, arī sabiedrību var uzskatīt par politiski atbildīgu, jo tieši

---

⁴³ Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 21.jūnijs, nr. 94.

⁴⁴ Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums: Ministru kabineta 2011.gada 29.marta noteikumi nr. 233. Latvijas Vēstnesis. 2011. 1.aprīlis. nr. 52.

⁴⁵ Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2013.gada 13.jūnija spriedums lietā Nr.A420385313. Pieejams: http://www.tiesas.lv/Media/Default/Admin.tiesu%20spriedumi/Admin.raj.tiesas%20spriedumi/2013/I%C5%ABnajs/13.06.2013/AL_1306_raj_A-03853-13_5.pdf. [Aplūkots: 2014.gada 26.martā].

pilsoņu kopums kā „gadījuma” politiķis ir atbildīgs par pie varas esošajiem subjektiem.

Pastāv vairāki veidi kā sabiedrībai līdzdarboties politiskajos procesos, tādā veidā realizējot uzraudzības funkciju.

Ar politisko līdzdalību saprot indivīdu iesaistīšanos politiskās aktivitātēs nolūkā ietekmēt valsts pārvaldes sistēmu un tās darbību sev vēlamā virzienā. [...] Politiskā līdzdalība var izpausties ļoti atšķirīgos veidos. Nereti tiek šķirtas konvencionālās jeb tradicionālās un nekonvencionālās jeb netradicionālās līdzdalības formas. Pie konvencionālajām formām pieder piedalīšanās vēlēšanās, darbība kādā politiskajā partijā vai rakstiska sazināšanās ar politiskajiem vadītājiem un valsts pārvaldes pārstāvjiem. Nekonvencionālās normas ir boikoti, politiskie streiki, desmonstrācijas, politiskā nepakļaušanās un līdzīgas darbība.⁴⁶

Sabiedrības pārstāvjiem gan individuāli, gan kā nevalstisko organizāciju (NVO) delegātiem ir iespēja iesaistīties lēmumu pieņemšanā parlamentā un valdībā, ko nosaka attiecīgi Saeimas deklarācija par sadarbību ar NVO un NVO un Ministru kabineta sadarbības memorands. Sabiedrības pārstāvji ir tiesīgi piedalīties Saeimas un tās komisiju sēdēs, Valsts sekretāru sanāksmēs, Ministru kabineta sēdēs, Ministru kabineta komitejas sēdēs, tādējādi iesaistoties likumdošanas un nozaru politikas veidošanā, valdības deklarācijas sastādīšanā un īstenošanā. Jebkurš ir tiesīgs vērsties ar vēstuli pie Valsts prezidenta, Saeimas priekšsēdētāja, deputātiem, Ministru prezidenta, Ministru kabineta vai Valsts kancelejas un partijām, gan vēršot uzmanību uz kādu problēmu, gan sniedzot priekšlikumus.⁴⁷

Bez iepriekš minētajiem līdzdalības veidiem nevar aizmirsta arī sabiedrības iespēju vērsties Satversmes tiesā un pie Tiesībsarga savu interešu aizsardzībai.

Satversmes tiesas likuma 17.panta pirmās daļas 11.punkts nosaka, ka „Tiesības iesniegt pieteikumu par lietas ierosināšanu par likumu un Latvijas parakstīto vai noslēgto starptautisko līgumu (arī līdz attiecīgo līgumu apstiprināšanai Saeimā) atbilstību Satversmei, citu normatīvo aktu vai to daļu atbilstību augstāka juridiska spēka tiesību normām (aktiem) (16.panta 1.-3.punkts), kā arī Latvijas nacionālo tiesību normu atbilstību tiem Latvijas noslēgtajiem starptautiskajiem līgumiem, kuri nav pretrunā ar Satversmi (16.panta 6.punkts) ir: [...] personai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.”⁴⁸

Tiesībsarga funkcijās ietilpst cilvēktiesību aizstāvēšana un veicināšana, Tiesībsarga likuma

---

⁴⁶ Catlaks G., Ikstens J. Politika un tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC. 2003, 56., 57.lpp

⁴⁷ Laganovskis G. Politiskā atbildība. Kas tā ir? Pieejams: <http://www.lvportals.lv/likumi-prakse.php?id=259946> [Aplūkots 2014.gada 23.martā].

⁴⁸ Satversmes tiesas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1996. 14. jūnijs. nr. 103.

23.panta pirmā daļa nosaka, ka „Ikvienai privātpersonai ir tiesības vērsties Tiesībsarga birojā ar iesniegumu.⁴⁹” Tātad Tiesībsarga birojā vērsties var ikviena privātpersona neatkarīgi no tās pilsoniskās piederības.

No iepriekš minētajām sabiedrības līdzdalības formām, protams, visbiežāk izmantotā ir tieši piedalīšanās vēlēšanās. Vēlēšanas nereti ir vienīgais līdzdalības veids, ko pilsonis izmanto. Ņemot vērā mūsdienu dzīves ritmu tas nav pārmetami, taču sabiedrībai jāņem vērā, ka sūdzēties par politisko darbību, bet tajā pašā laikā nekādi necensties to ietekmēt, labot, nav korekti. Tikai rīkojoties var sagaidīt pārmaiņas. Sabiedrība tādā veidā ir politiski atbildīgi par savu darbību – vēlēšanās ievēlēto pārstāvju darbību, kā arī par bezdarbību – neiesaistīšanos politiskajā darbībā, tādā veidā ļaujot tai plūst pašplūsmā.

3.6. Masu mediji

Masu medijus mūsdienās nereti dēvē par ceturto varu, pielīdzinot tos trijiem varas atzariem – likumdevējvaras, izpildu varas un tiesu varas atzariem. Šāds pielīdzinājums gan nebūtu uzskatāms par pilnīgi korektu, bet nenoliedzams ir fakts, ka masu medijiem ir gana liela ietekme uz mūsdienu sabiedrību. Tādā veidā masu mediji netieši piedalās arī politiskajos procesos.

Tiesības uz informācijas izplatību nostiprinātas līdztekus tiesībām uz vārda brīvību Satversmes 100.pantā: „Ikvienam ir tiesības uz vārda brīvību, kas ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus. Cenzūra ir aizliegta.⁵⁰” Šīs tiesības nostiprinātas arī likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 1.pantā: „Latvijas Republikā jebkurai personai, jebkurām personu grupām, valsts iestāžu un visu veidu uzņēmumu un organizāciju institūcijām ir tiesības brīvi paust savus uzskatus un viedokļus, izplatīt paziņojumus presē un citos masu informācijas līdzekļos, saņemot ar to starpniecību informāciju par jebkuru tās interesējošu jautājumu vai sabiedrības dzīvi. Preses un citu masu informācijas līdzekļu cenzūra nav atļauta. Nav atļauta nekāda preses un citu masu informācijas līdzekļu monopolizācija.⁵¹”

Politiķi kļūst atkarīgāki no saziņas līdzekļiem jo saprot, ka vēlēšanu rezultātus nosaka tas, ko vēlētāji par viņiem zina un kāda ir vēlētāju attieksme pret viņiem. Savukārt vēlētāju attieksmi veido informācija, ko viņi uzzina no preses, radio, televīzijas un interneta. [...] Īpaši

⁴⁹ Tiesībsarga likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 25.aprīlis. nr. 65.

⁵⁰ Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs. nr. 43.

⁵¹ Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=64879> [Aplūkots: 2014.gada 1.aprīlī].

priekšvēlēšanu laikā ir mērķtiecīgu kampaņu, kurās preses izdevumi vai televīzijas kanāli uzkrītoši kritizē vai slavē kādu partiju vai politiķi. Ieinteresētība ir abpusēja – politiķiem nepieciešam atpazīstamība, bet saziņas līdzekļiem – pēc iespējas skandalozas ziņas.⁵²

Masu medijiem par savām ziņām ir jābūt politiski atbildīgiem, jo tieši caur masu informācijas līdzekļiem ziņas nonāk pie tautas, kas savukārt, pamatojoties uz šo informāciju, ietekmē politiskos procesus. Turklāt masu medijiem ir jābūt atbildīgiem ne tikai par sniegtās informācijas pareizumu, bet arī par nesniegto informāciju, kādēļ šī informācija nav bijusi pieejama.

Ne mazāk būtiska loma, nodrošinot iespēju sabiedrībai novērtēt politiķu veikumu, ir plašsaziņas līdzekļiem, uzsver J.Rozenvalds. Tādējādi mediju politiskais atbildīgums izpaužas spējā nodrošināt līdzsvarotu, objektīvu sabiedriski politisko notikumu atspoguļojumu un analīzi, kā arī ieinteresēti un konsekventi sekojot līdzī politiskajām norisēm. Tautas priekšstāvju politiskās atbildības trūkuma galvenais iemesls ir tieši sabiedrības un plašsaziņas līdzekļu nepietiekama ieinteresētība konsekventi sekot līdzī politiķu darbam.⁵³

Atbildība par masu informācijas līdzeklī publicēto informāciju gulstas uz galveno redaktoru, tā to nosaka likuma „Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem” 16.panta ceturtā daļa: „Redaktors (galvenais redaktors) atbild par masu informācijas līdzeklī publicējamo materiālu saturu.”⁵⁴

Kā šī atbildība izpaužas gan nav norādīts, taču varētu pieņemt, ka tā varētu izpausties, kā nepatieso vai kļūdaino ziņu atsaukšana, atvainošānās, īpaši nozīmīgu pārkāpumu gadījumā – arī amata zaudēšana.

---

⁵² Catlaks G., Ikstens J. Politika un tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC. 2003, 139.lpp.

⁵³ Laganovskis G. Politiskā atbildība. Kas tā ir? Pieejams: <http://www.lvportals.lv/likumi-prakse.php?id=259946> [Aplūkots 2014.gada 1.aprīlī].

⁵⁴ Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=64879> [Aplūkots: 2014.gada 1.aprīlī].

4. POLITSKĀS ATBILDĪBAS SANKCIJAS

Ja politisko atbildību uzlūkojam kā mehānismu, kas tiek iedarbināts politisko normu pārkāpumu gadījumā, var secināt, ka līdzīgi, pēc analogijas, kā jebkuru normu pārkāpumu gadījumā, tiek piemērotas sankcijas. Atsevišķā literatūrā redzams, ka izmantots termins „sods”, taču autora ieskatā, šāds formulējums ir nepareizs, jo soda piemērošana vairāk raksturīga krimināltiesībās par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Sankcija (lat.) – 1.Sods, piespiedlīdzeklis. 2. Augstākas pakāpes varas apstiprinājums kādai darbībai vai lēmumam, kas tam piešķir galīgu, neapstrīdamu raksturu.⁵⁵

Pastāvot sankcijām (sodam) ir ne tikai nosodoša funkcija, bet arī pārmācoša, kas turpmāk atturētu personu no tādas pašas vai līdzīgas darbības veikšanas, kā arī preventīva – brīdina par sekām, kas iestāsies kādas darbības izdarīšanā, līdz ar to samazinot iespēju, ka persona vēlēsies izdarīt pārkāpumu, jo zina, ka par to pienāksies sods. Jau iepriekš tika minēts, ka tieši tādēļ normatīvajos aktos nostiprinātas normas ir efektīvas – personas zina konkrētus pārkāpumus, par kuriem iestājas sods.

Politiskā atbildība – viens no starptautiski tiesiskās atbildības viediem, kas izpaužas satifikācijas formā: apliecinājumos cietušanai pusei, ka tiesību pārkāpumi neatkārtosies; atvainojumos; nožēlas izpausmēs; konkrēto tiesībapārkāpumos vainojamo personu sodīšanā, citas morālā gandarījuma došanas formās cietušanai pusei. Ir arī tāda politiskās atbildības forma, kā cietušā subjekta atbildes vardarbības darbības [...] ⁵⁶

Nevar viennozīmīgi uzskaitīt visas iespējamās sankcijas, kas varētu iestāties par politiskas normas pārkāpumu. Katrs gadījums jāvērtē atsevišķi. Ja politiskās amatpersonas rīcības vai bezdarbības rezultātā nodarītais kaitējums cietušajai personai radījis arī uzticības zaudēšanas sekas, tad visticamāk pareizākais risinājums būtu attiecīgās amatpersonas demisija. Taču var pastāvēt gadījumi, kad tikai attiecīgā amatpersona šo kļūdu var izlabot un situāciju var vērst par labu. Tad šai amatpersonai vajadzētu saglabāt savu amatu, atvainoties par nodarīto kaitējumu, pēc iespējas ātrāk un pareizāk novērst esošo problēmu, meklēt veidu, kā visu vērst par labu, neaizmirstot par pieļautu kļūdu un cenšoties nepieļaut līdzīgas situācijas nākotnē.

Praksē politiskās atbildības uzņemšanās traktēta gan kā politiskas figūras demisija, gan kā palikšana amatā, lai politiski atbildīgi novērstu pieļautās nepilnības vai labotu kļūdas, kas bijušas

⁵⁵ Ašmanis M. Politikas terminu vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999, 109.lpp.

⁵⁶ [b.a.]. Juridiski terminoloģiskā, skaidrojošā vārdnīca. Rīga: P&K, 2001, 177.lpp.

pamatā politiskās atbildības "iedarbināšanai". Taču pēdējo no šiem variantiem kā politiskās atbildības uzņemšanos īsti uzlūkot nevar, uzskata I.Kažoka. "Būtība ir uzticēšanās zudums saistībā ar pienākumu sliktu veikšanu, ko atzīstot politiķis atkāpjas, lai dotu iespēju šos pienākumus pildīt citam cilvēkam ar jaunu sabiedrības uzticības mandātu," skaidro politoloģe. Izņēmums varētu būt vien akūti gadījumi, kad demisiju uz neilgu laiku nākas atcelt, ja to izraisījusi situācija prasa steidzamu rīcību, ko citādi nav iespējams nodrošināt. Tā varētu būt, piemēram, iekšlietu ministra palikšana savā postenī uz laiku, kamēr ir nepieciešama glābšanas dienestu koordinēšana dabas stihijas postījumu novēršanā.⁵⁷

Politiskās amatpersonas demisija varētu tikt uzskatīta kā smagākā sankcija par politisko normu pārkāpumu. Tādā veidā amatpersona oficiāli atsakās no turpmākas ieņemtā amata pienākumu pildīšanas. Ne vienmēr politiskā amatpersona pati vēlas izšķirties par šādu soli, dažkārt tas var tikt darīts kādas citas amatpersonas vai sabiedrības spiediena ietekmē.

Pieņemot, ka valsts suverēnā vara pieder pilsoņu kopumam, izriet, ka politiskās atbildības sankcijas pret pilsoņu kopumu nav piemērojamas, precīzāk – nav iespējams tādas noteikt, jo pilnīgi loģisks ir secinājums, ka pilsoņu kopums par savu darbību nevienam nedz atvainosies, nedz demisionēs.

Tiesa, attiecībā pret sabiedrību nevar tikt īstenots sods. Kā sods kalpo pati izdarītā izvēle. Sabiedrība izjutot izvēles negatīvās sekas saņem zināmu sodu. Tā kā soda mērķis ir dot iespēju laboties, izvērtēt savu rīcību, tas dod cerību labākai izvēlei nākotnē.⁵⁸

Tāpat politiķiem vajadzētu atcerēties, ka viņu pastāvēšana politikas lauciņā ir atkarīga no vēlētājiem un viņu izteiktās uzticības. Pieņemot, ka iecelšana amatā, pamatojoties uz politiskiem kritērijiem iet roku rokā ar uzticību pret attiecīgo personu, vairākkārtēja (arī vienas reizes) uzticības pievilšana, politiķim var maksāt amatu pat tad, ja viņš uzreiz nepamet savu amatu. Nākamajās vēlēšanās, iespējams, vēlētājs vairākas reizes apdomāsies par to, vai balsot par personu, kas jau pievilusi viņa uzticību.

Ja pati politiskā amatpersona nevēlas uzņemties sankcijas, tad saskaramies ar vēl vienu problēmu – nav skaidri reglamentēts, kurš var prasīt politiskās atbildības uzņemšanos. Viennozīmīgi, kā suverēnās varas turētājs, tā ir tauta. Kā jau iepriekš tika minēts, tauta savas tiesības realizē visbiežāk tikai caur vēlēšanām, tātad šāda atbildības pieprasīšana nav efektīva, jo,

---

⁵⁷ Laganovskis G. Politiskā atbildība. Kas tā ir? Pieejams: <http://www.lvportals.lv/likumi-prakse.php?id=259946> [Aplūkots 2014.gada 1.aprīlī].

⁵⁸ Jakovļevs A. A. Jakovļevs: Kas ir politiskā atbildība? Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/andris-jakovlevs-kas-ir-politiska-atbildiba.d?id=17503630> [Aplūkots: 2014.gada 1.aprīlī].

pirmkārt, tauta savus priekšstāvjus ievēl ik pa 4 gadiem, kuru laikā arī sākotnēji ažiotāžu izraisījuši notikumi var aizmirsties.

Tāpat ir jautājums par to, kurš pieņems lēmumu par politiskās atbildības piemērošanu. Tā nav tiesas, tiesībsargājošo iestāžu kompetence, kā to parasti vēlas pasniegt politiskās amatpersonas, kuras tiek saistītas ar kādu neizdarību, nepieņemumu vai neadekvātu lēmumu, rīcību. Tā ir ētiska atbildība. Ja skatāmies no ministru gadījuma Latvijas kontekstā, tad kā pirmā persona, kuram jālemj par politisko atbildību un soda piemērošanu ir ministru prezidents. Kā nākošā ir Saeima, kura apstiprināja ministru prezidentu un uzticēja valdības veidošanu. Arī prezidentam ir sava loma, jo izvirza ministru prezidenta kandidatūru, kuru apstiprina vai noraida Saeima. Tāpat prezidentam ir iespēja ierosināt tautas nobalsošanu un pat Saeimas atlaišanu. Visbeidzot tauta (vēlētāji), kuri vēlēšanu ceļā delegē Saeimai tiesības un reizē pienākumu pārstāvēt viņas intereses. Līdz ar to par politisko atbildību ir tiesības lemt ministru prezidentam, Saeimai, zināmā mērā arī valsts prezidentam. Ja šīs tiešā vai pastarpinātā veidā tautas ievēlētās amatpersonas ignorē tautas viedokli, nostāju un valsts intereses kopumā, tauta iesaistās par šo interešu aizstāvību.⁵⁹

No iepriekš minētā, var izdarīt secinājumu, ka, lai gan sabiedrība vai kāda amatpersona var izdarīt spiedienu uz citu amatpersonu, vissvarīgākais faktors politiskās atbildības realizēšanā ir pašas vainojamā subjekta attieksme pret politisko normu pārkāpumu un vēlme atbildību uzņemties.

---

⁵⁹Jakovļevs A. A. Jakovļevs: Kas ir politiskā atbildība? Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/andris-jakovlevs-kas-ir-politiska-atbildiba.d?id=17503630> [Aplūkots: 2014.gada 1.aprīlī].

5. IMPĪČMENTS

Vārds „impīčments” oriģināli cēlies no latīņu valodas vārda ar nozīmi būt noķertam vai sagūstītam lamatās, tas ir akts, ar kuru apstrīd personas godīgumu un uzticamību. Impīčmenta procedūrai ne vienmēr jābeidzas ar atstādināšanu no amata. Impīčmenta procedūra pirmo reizi tikai izmantota Anglijas parlamentā 14.gadsimtā. Sekojot britu piemēram, ASV konstitūcijā un visu ASV štatu, izņemot Oregonas, konstitūcijās iekļāva impīčmenta doktrīnu.⁶⁰

Par impīčmenta procedūras dzimteni kļūdaini mēdz uzskatīt ASV, lai gan nenoliedzami impīčmenta procedūra visvairāk tieši saistās ar ASV.

Lietuvas konstitucionālā tiesa ir norādījusi, ka „Demokrātisku valstu konstitūcijās impīčments pastāv kā īpaša procedūra, kuras rezultātā tiek atrisināts jautājums par amatpersonas konstitucionālo atbildību. Iespējas atstādināt valsts prezidentu no valsts galvas amata impīčmenta procedūras rezultātā paredzēšana konstitūcijā kalpo kā demokrātiskas kontroles forma pār prezidenta darbībām [..]”⁶¹

Impīčmenta procedūrai ir pakļauti tādi amatpersonu amata noziegumi, kas uzskatāmi par sabiedrības uzticības pārkāpumiem. Šāds process jau pēc būtības ir iemesls kaislībām sabiedrībā un elitē. Impīčments skar tik būtisku jautājumu kā personas politiskā reputācija, tādēļ nevar būt sasteigtu un nepārdomātu lēmumu; un tas liek nopietni aizdomāties par impīčmenta īstenošanas formu, resp., kura ir atbilstošākā institūcija tā īstenošanai. Jo īpaši grūta šādas institūcijas izvēle ir tādā varas sistēmā, kur amatpersonas ir atkarīgas no periodiskām vēlēšanām.⁶²

Lai gan nav atrodams viens un vispareizākais impīčmenta jēdziena skaidrojums, var secināt, ka tas ir komplicēts process, kuram par pamatu ir izvirzīta apsūdzība un kura rezultātā šī apsūdzība tiek izmeklēta, kā gala rezultātā pieņemts lēmums par valsts amatpersonas atstādināšanas no amata nepieciešamību.

Impīčments ir viens no konstitucionālās atbildības veidiem, kas kalpo kā mehānisms konstitucionālu normu aizsardzībai, kas saistāma ar sabiedrības uzticības pārkāpumu. Tā arī impīčmenta procedūrai līdzīgs mehānisms būtu ieviešams attiecībā uz politisko atbildību par politisku normu pārkāpumu, respektīvi, mehānismam jābūt tādām, kas ļauj noteikt oficiālu

---

⁶⁰ Separation of powers – impeachment. Pieejams: <http://www.ncsl.org/research/about-state-legislatures/impeachment.aspx> [Aplūkots 2014.gada 20.maijā]

⁶¹ Case No.24/04 of The Constitutional Court of the Republic of Lithuania. Pieejams: <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2004/r040525.htm> [Aplūkots 2014.gada 20.maijā]

⁶² Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004, 303.lpp.

apsūdzību, tālāk jānotiek izmeklēšanai, kuras rezultātā kompetenta, tam pilnvarota institūcija pieņemtu lēmumu par sankciju uzlikšanu politiski atbildīgajai valsts amatpersonai.

5.1. Impīčmenta subjekti

Impīčmenta subjekti ir amatpersonas, pret kurām var tikt realizēta impīčmenta procedūra. Lai noteiktu, kas ir uzskatāmi par impīčmenta subjektiem, jāaplūko valstu, kurās noteikta impīčmenta procedūra, tiesību normas, kurās tā nostiprināta. Autors ar nolūku turpmāk aplūko impīčmenta procedūru dažāda modeļa republikās – parlamentārā, prezidentālā, pusprezidentālā, lai noskaidrotu, vai pastāv īpatnības, kas raksturīgas kādam atsevišķam republikas veidam..

Klasiskajā izpratnē par impīčmenta subjektu visbiežāk tiek uzskatīts tikai valsts prezidents, bet tas nav pareizs uzskats, jo, aplūkojot impīčmentu no jēdzieniskā viedokļa, kā arī analizējot to valstu tiesību normas, kurās tas nostiprināts, redzams, ka par impīčmenta subjektu var būt krietni plašāks subjektu loks.

5.1.1 Valsts prezidents kā vienīgais impīčmenta subjekts

Klasiski cilvēku apziņā ir nostiprinājies priekšstats, ka impīčmenta vienīgais subjekts ir valsts prezidents. Daudzas valstis ir izvēlējušās impīčmenta modeļi, kurās tā tas arī ir.

Šāds modeļi ir, piemēram, Vācijā. Vācijas konstitūcijas 61.pagrāfa pirmā daļa: „Pārstāvju palāta [Bundestāgs] vai Senāts [Bundesrāts] var apsūdzēt Prezidentu Federālajā Konstitucionālajā tiesā par apzinātu šīs Konstitūcijas vai citu federālo statūtu pārkāpšanu [...]”⁶³, arī Itālijā, kuras konstitūcijas 90.pagrāfs nosaka, ka „Republikas prezidents nav atbildīgs par darbībām, kuras veiktas, pildot viņa amata pienākumus, izņemot par valsts nodevību un pārkāpumiem attiecībā pret Konstitūciju. Tādos gadījumos parlaments kopsēdē ar absolūto balsu vairākumu var viņam izteikt apsūdzību.”⁶⁴

---

⁶³ Germany Constitution (1949). Pieejams: http://www.servat.unibe.ch/icl/gm00000_.html [Aplūkots 2014.gada 20.maijā]

⁶⁴ The Constitution of the Italian Republic (1947). Pieejams: <http://legislationline.org/download/action/download/id/1613/file/b4371e43dc8cf675b67904284951.htm/preview> [Aplūkots 2014.gada 20.maijā]

Impīčmenta institūts nostiprināts arī Krievijas konstitūcijā. Tās 93.pagrāfa pirmā daļa nosaka, ka „pret Krievijas Federācijas prezidentu var tikt uzsākts impīčmenta process, pamatojoties uz apsūdzībām par valsts nodevību vai citu smagu noziegumu [...]”⁶⁵

5.1.2. Vairāki impīčmenta subjekti

Kā jau iepriekš minēts, impīčments pēc savas būtības ir procedūra, kuras rezultātā tiek atrisināts jautājums par nepieciešamību un pamatotību saukt pie atbildības kādu no valsts augstākajām amatpersonām (ne tikai valsts prezidentu).

Tā, piemēram, Lietuvas konstitūcijas 74.pagrāfs nosaka, ka „Par konstitūcijas vai zvēresta pārkāpšanu, par nozieguma izdarīšanu ar 3/5 Seima locekļu balsu vairākumu no amata var atbrīvot Valsts prezidentu, Konstitucionālās tiesas priekšsēdētāju un tiesnešus, Augstākās tiesas priekšsēdētāju un tiesnešus, Apelācijas tiesas priekšsēdētāju un tiesnešus, kā arī atsaukt Seima deputāta mandātu. To veic saskaņā ar impīčmenta procedūru, kas nostiprināta Seima statūtos.”⁶⁶ Seima statūtu 8.daļa nosaka procedūras posmus, kā arī to, ka „Impīčmenta procedūra ir prezidentāla procedūra, ko Seims piemēro pret personām, ka nosauktas Konstitūcijas 74.pagrāfā, par viņu rīcību, kas diskreditē uzticamību, lai risinātu šo personu atbildību.”⁶⁷

Tāpat plašs impīčmenta subjektu loks ir paredzēts arī ASV konstitūcijā. Tās 2.pagrāfa ceturtais punkts nosaka, ka „Valsts prezidents, Viceprezidents un Savienoto Valstu federālās amatpersonas par valsts nodevību, kukuļošanu, smagiem noziegumiem un kriminālpārkāpumiem, tiek atstādinātas no amata, pamatojoties uz impīčmenta procedūru.”⁶⁸

Attiecībā uz ASV konstitūcijā noteikto regulējumu gan jāpiemin atruna, kura noteikta pirmajā impīčmenta procedūras laikā un no kuras izriet skaidrojums tam, kas ir (*precīzāk – nav*) saprotams ar jēdzienu „federālā amatpersona”.

Kongresa locekļi nav impīčmenta subjekti. Lai gan tas neizriet no konstitūcijas teksta, tas tika noteikts pirmajā impīčmenta lietā. Pārstāvju palāta 1797.gadā apsūdzēja Tenesijas štata

---

⁶⁵ The Constitution of Russian Federation (1993). Pieejams: https://www.constituteproject.org/constitution/Russia_2008.pdf [Aplūkots 2014.gada 20.maijā]

⁶⁶ Constitution of the Republic of Lithuania (1992). Pieejams: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Constitution.htm> [Aplūkots 2014.gada 20.maijā]

⁶⁷ Seimas of the Republic of Lithuania Statutes. Pieejams: <http://legislationline.org/download/action/download/id/838/file/1d3069e22bf427292ff15e253dd9.htm/preview> [Aplūkots 2014.gada 20.maijā]

⁶⁸ The Constitution of United States (1787). Pieejams: <http://www.usconstitution.net/const.pdf> [Aplūkots 2014.gada 20.maijā]

senatoru Viljama Blauntu, cita starpā arī par sazvērestību militāras ekspedīcijas veikšanā par labu Anglijas karalim. Savā tiesas procesā Blaunts argumentēja, ka Kongresa locekļi nav pieskaitāmi pie federālajām amatpersonām pēc Konstitūcijas normām, jo tos amatā neieceļ Valsts prezidents. Ar balsojumu 11/14 Senāts apstiprināja Blaunta argumentu un viņu attaisnoja. Pret nevienu Kongresa locekli kopš tā laika nav vērsti impīčments.⁶⁹

Arī Somijas konstitūcija nosaka plašu subjektu loku, pret kuru var vērst impīčmenta procedūru, proti: “Augstā Impīčmenta tiesa izspriež apsūdzības, kas vērstas pret valdības locekļiem, parlamentāriešiem, tieslietu kancleru, augstākās tiesas un augstākās administratīvās tiesas tiesnešiem. Augstā Impīčmenta tiesa izspriež apsūdzības arī 113.panta ietvaros.”⁷⁰

No minētā var secināt, ka impīčmenta procedūra nav saistāma tikai ar valsts prezidenta atbildības jautājuma izskatīšanu, kā tas klasiski tiek interpretēts. Impīčmenta subjektu loks, kā redzams, var būt plašs un katra valsts ir tiesīga noteikt to pēc saviem ieskatiem un savai tiesību sistēmai un valstī esošajai situācijai atbilstoši.

Tāpat nav nozīmes valsts valdīšanas modelim. Impīčmenta institūts var pastāvēt kā prezidentālās, tā arī pusprezidentālās un parlamentārās republikās, lai gan tas klasiski tiek saistīts tieši ar prezidentālām valstīm. Kā iemeslu tam varētu minēt apstākli, ka ASV, kā viena no impīčmenta institūta pamatlicējām, ir prezidentāla republika.

5.2. Impīčmenta procedūra

Institūcijai, kas pieņem lēmumu pat amatpersonas atlaišanu, ir jābūt kompetentai, tai jābūt uzticamai un savs lēmums jāpieņem motivēti, jo, kā jau iepriekš minēts, impīčmenta procedūra ir nozīmīga un sarežģīta, tā ir pamats augstas amatpersonas amata zaudēšanai, līdz ar to lēmumam jābūt pamatotam.

Aplūkojot Lietuvas konstitūcijas 63.pagrāfu, redzams, ka „Seima locekļa pilnvaras izbeidzas, kad Seims ir atsaucis viņa pilnvaras sakarā ar impīčmenta procedūru”⁷¹ Pret prezidentu

---

⁶⁹ Hirsch A. A citizen`s guide to impeachment. Pieejams: <http://essential-book.org/books/impeach/#two> [Aplūkots 2014.gada 20.maijā]

⁷⁰ Finland-Constitution (1999) Pieejams: <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf> [Aplūkots 2014.gada 20.maijā]

⁷¹ Constitution of the Republic of Lithuania (1992). Pieejams: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Constitution.htm> [Aplūkots 2014.gada 16.maijā]

vērsta impīčmenta procedūra noregulēta Lietuvas konstitūcijas 88.pagrāfā, kas nosaka, ka „Prezidenta pilnvaras izbeidzas, kad Seims tās ir atsaucis impīčmenta procedūras rezultātā⁷²”

Tātad no iepriekš aplūkotā var secināt, ka Lietuvā nostiprinātais impīčmenta modelis balstās uz to, ka Seims ierosina impīčmenta procedūru un arī pats Seims pieņem lēmumu par amatpersonas saukšanu pie atbildības. Taču Lietuvas konstitūcija arī uzliek par pienākumu Konstitucionālajai tiesai sniegt atzinumu par to, vai amatpersona ir saucama pie atbildības. Tātad – lai gan lēmējs ir Seims, Konstitucionālā tiesa sniedz atzinumu šajā sakarā.

Dažas valstis izvēlējušās impīčmenta procedūras veikšanu uzticēt kādai citai institūcijai, visbiežāk tās ir tiesas – gan konstitucionālās, gan augstākās tiesas, taču šim uzdevumam var būt arī īpaši izveidota institūcija. Šāda institūcija, speciāla tiesa, ir izveidota Somijā.

Somijas konstitūcijas 101.pants nosaka, ka “Augstā Impīčmenta tiesa izspriež apsūdzības, kas vērstas pret valdības locekļiem, parlamentāriešiem, tieslietu kancleru, augstākās tiesas un augstākās administratīvās tiesas tiesnešiem. Augstā Impīčmenta tiesa izspriež apsūdzības arī 113.panta ietvaros⁷³” Savukārt konstitūcijas 113.pants nosaka, ka “Ja Tieslietu kanclers, ombuds vai valdība uzskata, ka republikas prezidents ir vainīgs valsts nodevībā, noziegumā vai noziegumā pret cilvēci, dara to zināmu parlamentam. Šajā gadījumā, ja parlaments ar trīs ceturtdaļu balsu vairākumu nolemj, ka ir pamats izmeklēšanai, ģenerālprokurors stājas pret prezidentu Augstās Impīčmenta tiesas priekšā. Prezidents uz šo laiku nepilda savus pienākumus⁷⁴”

Rumānijas Konstitūcijā paredzēts impīčmenta modelis, kas nosaka, ka impīčmenta procedūru ierosina parlaments, bet lēmumu par amatpersonas saukšanu pie atbildības pieņem Augstākā tiesa.

Deputātu un Senāta palātas kopīgās sēdē ar divu trešdaļu balsu vairākumu ir tiesīgas lemt par impīčmenta procedūras ierosināšanu pret Valsts prezidentu par augsta mēra pārkāpumu. [...] Jurisdikcija pār šādiem lēmumiem pieder Augstākajai tiesai. Prezidents ir atstādināts *de jure* ar dienu, kad Augstākā tiesa ir pieņēmusi lēmumu par atstādināšanu.⁷⁵

---

⁷² Constitution of the Republic of Lithuania (1992). Pieejams: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Constitution.htm> [Aplūkots 2014.gada 16.maijā]

⁷³ Finland-Constitution (1999) Pieejams: <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf> [Aplūkots 2014.gada 17.maijā]

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Constitution of Rumania (1991). Pieejams: http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?den=act2_2&par1=3#t3c2s0a96 [Aplūkots 2014.gada 17.maijā]

Lai arī cik daudz un dažādu impīčmenta procedūru valstis paredzētu, vienots ir impīčmenta procedūras ierosināšanas posms – apsūdzību izvirza parlaments.

5.3. Amatspersonas atlaišanas institūta nepieciešamība Latvijā

Satversme nosaka Saeimas atlaišanas mehānismu, Valsts prezidenta atlaišanu, kārtību, saskaņā ar kuru sakarā ar Saeimas neuzticības izteikšanu, jāatkāpjas Ministru kabineta loceklim vai visam kabinetam. Šai sistēmai nav noteiktas nekādas robežas – amatpersona tik pat labi var tikt atlaista bez jebkāda nozīmīga iemesla.

Latvijā impīčments nav ieviests, taču vairākkārtēji ir apspriesta iespēja un nepieciešamība šādu procedūru ieviest. Bijusī valsts prezidente V.Vīķe-Freiberga jau savas prezidentūras laikā norādījusi: „Tā, piemēram, man šķiet nekorekti, ka mūsu Satversme Saeimai atļauj jebkuru prezidentu vienkārši padzīt bez jebkādas impīčmenta procedūras, bez vainas uzrādīšanas un bez mazākās iespējas tam sevi aizstāvēt.”⁷⁶

Lai izvairītos no neskaidrības un nenoregulētiem jautājumiem, Latvijā būtu jāievieš konkrēta amatspersonas atlaišanas procedūra, kura rezultātā tiktu izlemts, vai amatpersona saucama pie atbildības, jo šobrīd, nepastāvot noteiktam regulējumam, var gadīties situācijas, ka atbildība prasīta no personas, kas nemaz nav vainojama.

Pēc autora domām, būtu jāvadās no Lietuvas, Somijas un ASV parauga – proti, jānostiprina Konstitūcijā iespēja šo procedūru realizēt pret vairākiem subjektiem, tie varētu būt Saeimas deputāts, Valsts prezidents, valdības locekļi.

Izejot no vispārpieņemtās procedūras, lēmumu par procedūras uzsākšanu būtu jāpieņem Saeimai. Taču, pēc autora domām, galējo lēmumu par amatspersonas saukšanu pie atbildības, kas tiktu pieņemts izmeklēšanas procedūras ietvaros, vajadzētu pieņemt Satversmes tiesai. Tas saistāms ar Latvijas situāciju un bieži izskanējušo tautas neapmierinātību ar Saeimas darbību. Tā kā šāda lēmuma pieņemšana spēcīgi ietekmētu politiskos procesus valstī, ir nepieciešams, lai par to lemtu kompetenta un sabiedrības ieskatos uzticama institūcija, kas, autoraprāt, ir Satversmes tiesa. Pat tādā gadījumā, ja nostiprinātu procedūru, kuras rezultātā lēmumu pieņem Saeima, būtu

---

⁷⁶ Valsts prezidentes Vairas Vīķes-Freibergas runa konferencē: Prezidenta loma demokrātiskas sabiedrības veidošanā, LU Mazajā aulā 2002.gada 28.novembrī. Pieejams: http://president.lv/pk/content/?cat_id=605&art_id=2749 [Aplūkots 2014.gada 20.maijā]

vērtīgi mācīties no Lietuvas regulējuma, proti, nosakot, ka Satversmes tiesai jāsniedz atzinums šajā jautājumā.

Vērtējot iepriekš aprakstīto, var nonākt pie secinājuma, ka Latvijas tiesību normās nav nostiprināta impīčmenta, nav atrodamas arī norādes uz līdzīgu procedūru. Bez tam šai procedūrai ne vienmēr jābūt reglamentētai tiesību normās, tā var pastāvēt arī kā paraža.

6. POLITISKĀS ATBILDĪBAS UZŅEMŠANĀS PRAKSE

Politiskā atbildība Latvijā vairāk ir ieguvusi negatīvu nokrāsu nekā pozitīvu. Kā iemesls tam ir politisko subjektu nevēlēšanās to uzņemties pat situācijās, kurās acīmredzami ir nepieciešama šī mehānisma pielietošana. Latvijā nav tiesību normās noteikta kārtība, kādā amatpersonai būtu jāatbild par savu rīcību, nav arī noteikti gadījumi, kad šāda atbildība jāuzņemas. Kā jau iepriekš minēts, procedūra var būt ne tikai reglamentēta tiesību normās, bet arī izstrādājusies kā paraža.

Lai analizētu, kādās situācijās Latvijas politiskās amatpersonas ir gatavas uzņemties politisko atbildību, jāaplūko gadījumi, kad viņi politisko atbildību ir uzņēmušies un jāanalizē, kas tam bijis par pamatu, vai pastāv vienota prakse.

Kā pirmo no gadījumiem, kad amatpersona uzņēmusies politisko atbildību, var minēt iekšlietu ministra Ģirta Kristovska demisiju, kurš demisionēja 1994.gadā pēc masveida ieslodzīto bēgšanas no Grīvas cietuma Daugavpilī.

"Tas spiediens, kas Māra Gaiļa valdībai no opozīcijas, sabiedrības un žurnālistiem būs jāiztur pēc ieslodzīto izbēgšanas, būs milzīgs, bet valdībai ir jāturpina strādāt, un tāpēc es esmu pieņēmis lēmumu atkāpties no amata," teica Ģirts Kristovskis. Bijušais ministrs atgādināja, ka, viņam ministra amatā esot, tika veikta reorganizācija Ieslodzījuma vietu departamentā. Taču ar to vien esot par maz. Bez līdzekļu ieguldīšanas, kameru vai pat jaunu cietumu izbūves nevar cerēt uz drošas ieslodzījuma sistēmas radīšanu Latvijā. Savas īsās runas beigās eksministrs brīdināja: "Valdība pie šādiem cietumiem nav pasargāta no līdzīgu gadījumu atkārtotāšanās." Līdz jauna ministra iecelšanai iekšlietu ministra pienākumus pildīs premjerministrs Māris Gailis.⁷⁷

Jāatzīmē, ka šī nebija pirmā ieslodzīto bēgšana no ieslodzījuma vietas eksministra Ģ.Kristovska darbības laikā. Jau pirms tam no Jelgavas Pārlielupes izbēga vērā ņemams ieslodzīto skaits, bet pēc šī gadījuma ministrs nebija gatavs atbildību uzņemties. Gluži otrādi – sākumā tika meklēti citi vainīgie, tikai pēc ieslodzīto bēgšanas no Grīvas cietuma, Ģ.Kristovskis izšķīrās par soli uzņemties politisko atbildību. Rezumējot – atbildību uzņēmas tikai tad, kad nebija neviens cits, kuram to uzvelt, kad spiediens no apkārtējiem bija pārāk liels un citas iespējas nepastāvēja.

Kā vēl viens pretrunīgi vērtējams politiskās atbildības uzņemšanās gadījums jāpiemin eksministra Andra Piebalga demisija 1995.gadā, kas notika bankas „Baltija” krīzes laikā.

---

⁷⁷Štauers I. Bēgšana no Grīvas cietuma Kristovskis atdod vietu profesionālim. Pieejams: http://news.lv/Rigas_Balss/1994/10/31/begšana-no-grivas-cietuma-kristovskis-atsdod-vietu-profesionalim [Aplūkots 2014.gada 14.maijā].

Par šo gadījumu viedokļi ir dažādi – kāds to vērtē kā patiesi godājama politiķa rīcību, kāds cits to vērtē kā glēvulību un amata atstāšanu laikā, kad šāda rīcība nebija pieņemama, proti, vajadzēja palikt amatā, meklēt risinājumu, nevis aiziet no politikas.

Jāpiebilst, ka šajā laikā ar krīzi saskārās ne tikai minētā banka „Baltija”, bet arī citas komercbankas sakarā ar valstī augošo inflāciju.

1997.gadā pēc Talsu traģēdijas no amata atkāpās tā laika iekšlietu ministrs Dainis Turlais. Vispārīgi šis politiskās atbildības uzņemšanās gadījums vērtēts pozitīvi, nav skaidrības, vai tas saistāms ar to, ka šis nelaimes gadījums uzjundīja spēcīgas emocijas, vai arī tādēļ, ka tas būtu politiski pareizākais lēmums.

1997. gadā pēc Talsu traģēdijas, kad, salūstot Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta autopacēlāja strēlei, gāja bojā bērni, iekšlietu ministrs Dainis Turlais gan atkāpās, taču nāca klajā ar jaunu atbildības skaidrojumu – viņš, lūk, uzņemoties tikai morālu, bet ne politisku atbildību. Un atradās politiķi, kas arī šādu skaidrojumu novērtēja atzinīgi – piemēram, kristīgo demokrātu pārstāvis Māris Vītols paziņoja: „Ģirts Kristovskis pats nesargāja cietumu. Ja Dainis Turlais atkāpjas pats, viņa politiskā autoritāte necietīs, tas tikai norādīs, ka viņš ir izpratis situāciju.”⁷⁸

Līdzīgā situācijā, saistībā ar notikušo Zolitūdes traģēdiju, politisko atbildību uzņēmās arī Latvijas ekspremjers Valdis Dombrovskis. Tieši šis gadījums ir iemesls tam, kādēļ šobrīd atkal aktualizējušās diskusijas par politisko amatpersonu politisko atbildību.

Ministru prezidents Valdis Dombrovskis (V) šodien pēc tikšanās ar Valsts prezidentu Andri Bērziņu paziņoja par atkāpšanos no amata. Valdības vadītāja posteni viņš pamet, ņemot vērā Zolitūdes traģēdiju un to, ka valstī nepieciešama valdība, kas spēj risināt pašreizējo situāciju. Dombrovskis norādīja, ka ir vajadzīga jauna rīcībaspējīga valdība ar Saeimas vairākuma atbildību. Premjers sacīja, ka tādā veidā viņš uzņemas politisko atbildību par traģēdiju Zolitūdē. Dombrovskis LNT skaidro, ka valdības vadītājam ir jāuzņemas politiskā atbildība par to, kas notiek valstī - par situāciju kopumā. Vai būtu varēts novērst traģēdiju, premjers atzina, ka acīmredzot nav kaut kas kārtībā ar nozari un sistēmu abām kopā.⁷⁹

Arī šis politiskās atbildības uzņemšanās gadījums ir pretrunīgi vērtēts. Ir cilvēki, kas uzskata, ka šāda ekspremjera rīcība vērtējama pozitīvi, kā cēla rīcība – viņš pratis atzīt pie tā brīža varas esošās valdības, tādēļ demisionējis, lai dotu iespēju jaunai valdībai risināt valstī esošās

---

⁷⁸ Kā mūslaiku politiķi demisionēšanas mākslu apguva. Pieejams: http://www.pietiek.com/raksti/ka_muslaiku_latvijas_politiki_demisionesanas_makslu_apguva [Aplūkots: 2014.gada 14.maijā].

⁷⁹ Valdis Dombrovskis paziņo par atkāpšanos no amata. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/487961-valdis_dombrovskis_pazino_par_atkapsanos_no_amata [Aplūkots 2014.gada 14.maijā].

problēmas. No otras puses izskan argumenti, ka šāda rīcība uzskatām par glēvulību un bēgšanu no seku likvidēšanas un problēmu risināšanas.

Tāpat izskanējuši viedokļi, ka politiskā atbildība šajā gadījumā bija jāuzņemas citiem politiskajiem subjektiem. Pastāv uzskats, ka šajā situācijā politisko atbildību vajadzēja uzņemties atbildīgās nozares ministram, kā arī Rīgas domes priekšsēdētājam, sakarā ar to, ka šīs amatpersonas nav pienācīgi pildījušas savus amata pienākumus, nav darījušas visu iespējamo, lai novērstu traģēdiju. Šī viedokļa piekritēji uzskata, ka premjera demisija nebija vajadzīga, jo viņa kā politiskās amatpersonas vaina nodarījumā nav saredzama.

Jāpiemin arī, ka bijušais premjers Valdis Dombrovskis par savu demisiju paziņoja sešas dienas pēc traģēdijas, kas varētu norādīt uz to, ka sākotnēji viņš šādu atbildību uzņemties nebija plānojis. Par šādu soli izšķīrās tikai pēc tam, kad neviens cits to neuzņēmās, auga spiediens no sabiedrības, masu medijiem, kā arī citām amatpersonām.

Kā īpašu piemēru var minēt Latvijā iepriekš nebijušu situāciju, kad par deputāta svinīgā solījuma pārkāpumu 2011.gadā sankcijas piemērotas Saskaņas Centra deputātam Nikolajam Kabanovam: „Saeimas Mandātu, ētikas un iesniegumu izskatīšanas komisija šodien atzina, ka "Saskaņas centra" (SC) deputāts Nikolajs Kabanovs, parakstoties par grozījumiem Satversmē, kas paredz krievu valodai otras valsts valodas statusu, nav ievērojis svinīgo solījumu (zvērestu) un tādējādi pārkāpis deputāta ētikas kodeksu.⁸⁰”

Kā jau iepriekš autors norādīja, ka Saeimas deputātu politiskā atbildība būtu meklējama deputāta svinīgajā solījumā, tad šis varētu būt kā paraugs tam, kā šis regulējums darbojas.

No iepriekš aplūkotojiem gadījumiem var secināt, ka politiskās atbildības uzņemšanās Latvijā nav novērojama kā bieža prakse, nepastāv vienota mehānisma, pēc kura valsts amatpersonas uzņemas un realizē politisko atbildību. No tā izriet, ka Latvijā tā nav izveidojusies kā paražu tiesība, nepastāv noregulējuma, tādēļ būtu tāds jāievieš.

---

⁸⁰ Kabanovam par atbalstu referendumam piespriež augstāko sodu. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/402283-kabanovam_par_atbalstu_referendumam_piespriez_augstako_sodu [Aplūkots 2014.gada 15.maijā].

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Politiskās atbildības jēdziens Latvijas normatīvajos aktos nav definēts, tas rada problēmas tās piemērošanai. Politisko atbildību varētu definēt, kā īpatnēju atbildības veidu, kas balstīts uz ētikas un morāles normām, tā iestājas par politisku normu pārkāpumu. Politisko atbildību uzņemas politiskais subjekts, kas ir atbildīgs par nozari, kurā ir noticis pārkāpums, kurā attiecīgais subjekts īsteno savu varu. Par pārkāpumu ir uzskatāmas pieņemta vai nepieņemta lēmuma negatīvās sekas, darbība (arī bezdarbība), kuru bijis iespējams novērst vai mainīt, bet tā neizdarīšanas rezultātā ir iestājušās kaitīgās sekas.

3. Pie politiskās atbildības var tikt saukta ikviena persona, kas ievēlēta, iecelta pamatojoties uz politiskiem kritērijiem. Politiskās amatpersonas Latvijā ir Valsts prezidents, deputāti (Saeimas, pašvaldību), Ministru Kabineta locekļi – tiek ievēlēti un iecelti pamatojoties tikai uz politiskiem kritērijiem. Politiski atbildīgi ir arī masu mediji un sabiedrība.

4. Saskaņā ar Satversmi Valsts prezidents politisko atbildību nes tikai par diviem rīkojumiem – Valsts prezidenta rīkojums par Saeimas atlaišanas ierosināšanu un rīkojums, ar kuru Valsts prezidents aicina personu sastādīt Ministru kabinetu. Skaidri jānosaka jau esošās, kā arī jāpaplašina Valsts prezidenta kā politiskās amatpersonas politiskās atbildības robežas, jo, pastāvot kontrasignācijas institūtam, atbildība lielā mērā tiek novelta tikai uz nozares ministru vai ministru prezidentu.

5. No Latvijas normatīvajiem aktiem neizriet, ka Saeimas deputāti būtu politiski atbildīgi. Saeimas deputātu politisko atbildību varētu meklēt deputātu zvēresta tekstā, Satversmes 18.pantu papildināt ar teikumu „Par zvēresta neievērošanu vai pilnvaru, vai ētisku normu pārkāpumu deputāts uzņemas politisko atbildību”.

6. Latvijas normatīvajos aktos pastāv norādes par Ministru kabineta politisko atbildību. Nav, bet vajadzētu skaidrāk formulēt politiskās atbildības iestāšanās kritērijus – noteikt gadījumus, kad ministru prezidentam vai ministram būtu jāuzņemas politiskā atbildība, kā arī skaidrot, kad šāda atbildības uzņemšanās ir nepieciešama no visa ministru kabineta, bet, kad no attiecīgās nozares ministra. Pie īpaši smagiem pārkāpumiem un kabinetam, zaudējot tautas uzticību, ir jāatkāpjas visam Ministru kabinetam.

7. Viennozīmīgi nevar uzskaitīt visas iespējamās sankcijas, kas varētu iestāties par politiskas normas pārkāpumu. Sankcijas ir piemērojamas vērtējot katru gadījumu atsevišķi. Pret sabiedrību politiskās atbildības sankcijas nav piemērojamas.

8. Latvijā tiesību normās nav nostiprināts impīčmenta institūts, nav izveidojusies arī paražu tiesība, kas regulētu valsts amatpersonu atlaišanu. Vērtējot Latvijā esošo situāciju un apstākļus, būtu lietderīgi ieviest impīčmenta institūtu, izvēloties modeli, kurā Saeima ir tiesīga izteikt apsūdzību amatpersonai, pēc kuras notiek izmeklēšana, uz ko pamatojoties, Konstitucionālā tiesa pieņem lēmumu par amatpersonas saukšanu pie atbildības.

9. Latvijā politiskā atbildība ir iemantojusi negatīvu nokrāsu. Latvijas politiskās amatpersonas no tās izvairās, uzņemas nelabprāt un tikai pēc tam, kad neviens cits to nedara un no sabiedrības un masu medijiem ir pārāk liels spiediens.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra:

1. [b.a.] Ievads politikā. Rīga: Zvaigzne ABC, 1998
2. [b.a.]. Juridiski terminoloģiskā, skaidrojošā vārdnīca. Rīga: P&K, 2001
3. Ašmanis M. Politikas teorija. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004
4. Ašmanis M. Politikas terminu vārdnīca. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999
5. Autoru kolektīvs. Latvija. Pārskats par tautas attīstību 2008/2009. Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2009
6. Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: Izdevniecības AGB, 1997
7. Brikmāne E. Valsts prezidenta loma valsts varas dalījuma sistēmā. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/m/skaidrojumi.php?id=259047>
8. Caics A. Politiskā atbildība. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/235660-politiska-atbildiba/>
9. Caics A. Politiskās atbildības jēdziena tiesiskais regulējums. Pieejams: <http://www.juristavards.lv/doc/239006-politiskas-atbildibas-jedziena-tiesiskais-regulejums/>
10. Catlaks G., Ikstens J. Politika un tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC. 2003
11. Dišlers K. Latvijas Republikas Prezidenta politiskā atbildība. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1922., nr.2
12. Jakovļevs A. A. Jakovļevs: Kas ir politiskā atbildība? Pieejams: <http://www.delfi.lv/news/comment/comment/andris-jakovlevs-kas-ir-politiska-atbildiba.d?id=17503630>
13. Jakovļevs A. Kas ir politiskā atbildība? Pieejams: <http://www.elap.lv/news/index.php?page=13&note=8&extend=5501>
14. Kā mūslaiku politiķi demisionēšanas mākslu apguva. Pieejams: http://www.pietiek.com/raksti/ka_muslaiku_latvijas_politiki_demisionesanas_makslu_apguva
15. Kabanovam par atbalstu referendumam piespriež augstāko sodu. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/402283-kabanovam_par_atbalstu_referendumam_piespriez_augstako_sodu

16. Kārkliņa R. Korupcija postkomunisma valstīs. Rīga: Valters un Rapa, 2006
17. Laganovskis G. Politiskā atbildība. Kas tā ir? Pieejams: <http://www.lvportals.lv/likumi-prakse.php?id=259946>
18. Pleps J., Pastars E., Plakane I. Konstitucionālās tiesības. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004
19. Separation of powers – impeachment. Pieejams: <http://www.ncsl.org/research/about-state-legislatures/impeachment.aspx>
20. Štauers I. Bēgšana no Grīvas cietuma Kristovskis atdod vietu profesionālim. Pieejams: http://news.lv/Rigas_Balss/1994/10/31/begsana-no-grivas-cietuma-kristovskis-atdod-vietu-profesionalim
21. Valdis Dombrovskis paziņo par atkāpšanos no amata. Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/487961-valdis_dombrovskis_pazino_par_atkapsanos_no_amata
22. Valsts prezidentes Vairas Vīķes-Freibergas runa konferencē: Prezidenta loma demokrātiskas sabiedrības veidošanā, LU Mazajā aulā 2002.gada 28.novembrī. Pieejams: http://president.lv/pk/content/?cat_id=605&art_id=2749
23. Vēbers M. Politika kā profesija un aicinājums. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999
24. Vildbergs H.J., Feldhūne G. Atsauces Satversmei Rīga: Latvijas Universitāte, 2003
25. Hirsch A. A citizen's guide to impeachment. Pieejams: <http://essential-book.org/books/impeach/#two>
26. Nederlandse Vereniging Voor Rechtsvergelijking. Pieejams: <http://www.ejcl.org/64/art64-18.html>
27. Supremacy Clause Versus the Tenth Amendment. Pieejams: <http://law.justia.com/constitution/us/article-6/06-supremacy-clause-versus-tenth-amendment.html>

Normatīvie akti:

28. Par presi un citiem masu informācijas līdzekļiem: LR likums. Ziņotājs, 1991. 14.februāris. nr. 5.
29. Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993. 1.jūlijs. nr. 43.
30. Par pašvaldībām: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1994. 24.maijs, nr. 61.
31. Satversmes tiesas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1996. 14. jūnijs. nr. 103.

32. Valsts pārvaldes iekārtas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2002. 21.jūnijs, nr. 94.
33. Tiesībsarga likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2006. 25.aprīlis. nr. 65.
34. Ministru kabineta iekārtas likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2008. 28.maijs, nr. 82.
35. Ministru kabineta kārtības rullis: Ministru kabineta 2009.gada 7.aprīļa noteikumi nr. 300. Latvijas Vēstnesis, 2009, 16.aprīlis. nr. 58.
36. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas nolikums: Ministru kabineta 2011.gada 29.marta noteikumi nr. 233. Latvijas Vēstnesis. 2011. 1.aprīlis. nr. 52.
37. Saeimas deputātu ētikas kodekss. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/likumdosana/kartibas-rullis#i13>
38. The Constitution of United States (1787). Pieejams: <http://www.usconstitution.net/const.pdf>
39. The Constitution of the Italian Republic (1947). Pieejams: <http://legislationline.org/download/action/download/id/1613/file/b4371e43dc8cf675b67904284951.htm/preview>
40. Germany Constitution (1949). Pieejams: http://www.servat.unibe.ch/icl/gm00000_.html
41. Constitution of Rumania (1991). Pieejams: http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?den=act2_2&par1=3#t3c2s0a96
42. Constitution of the Republic of Lithuania (1992). Pieejams: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Constitution.htm>
43. The Constitution or Russian Federation (1993). Pieejams: https://www.constituteproject.org/constitution/Russia_2008.pdf
44. Finland- Constitution (1999). Pieejams: http://www.servat.unibe.ch/icl/fi00000_.html
45. Seimas of the Republic of Lithuania Statutes. Pieejams: <http://legislationline.org/download/action/download/id/838/file/1d3069e22bf427292ff15e253dd9.htm/preview>

Juridiskās prakses materiāli:

46. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2006.gada 16.oktobra spriedums lietā Nr. 2006-05-01. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=146217>
47. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2010.gada 13.janvāra spriedums lietā Nr. A2155404. Pieejams:

http://www.tiesas.lv/files/AL/2010/01_2010/13_01_2010/AL_1301_AT_SKA-0095-2010.pdf

48. Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu nama 2013.gada 13.jūnija spriedums lietā Nr.A420385313.

Pieejams: http://www.tiesas.lv/Media/Default/Admin.tiesu%20spriedumi/Admin.raj.tiesas%20spriedumi/2013/J%C5%ABnijs/13.06.2013/AL_1306_raj_A-03853-13_5.pdf

49. Case No.24/04 of The Constitutional Court of the Republic of Lithuania. Pieejams: <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2004/r040525.htm>

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Politiskās atbildības jēdziens, subjekti un tiesiskais regulējums” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums ir veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Agnese Kauce _____ .05.2014.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs

Dr.iur. Ringolds Balodis _____ .05.2014.

Darbs iesniegts Valststiesību zinātņu katedrā __.05.2014.

Metodiķe: Anastasija Krivāne

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

Komisijas sekretārs (-e): _____